

Crnogorski glasnik

GODINA XVIII. _ BROJ 107. _ RUJAN-LISTOPAD / SEPTEMBAR-OKTOBAR _ 2017.

LUČINDANSKI SUSRETI 2017. ZAGREB GRAD GOST ŠAVNIK

**Čestitamo
8. listopada
dan nezavisnosti
Republike Hrvatske**

LUČINDANSKI SUSRETI 2017. ZAGREB

LUČINDANSKI SUSRETI 2017.

U subotu, 28. listopada 2017. održani su 19. Lučindanski susreti i obilježena je 170-ta obljetnica štampanja "Gorskog vijenca" u velikoj Kino dvorani Studentskog Centra u Zagrebu pod pokroviteljstvom GRADONAČELNIKA GRADA ZAGREBA.

Devetnaest godina u kontinuitetu Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb organiziraju Lučindanske susrete, i tradicionalno Lučindansko druženje u Zagrebu. I upravo taj kontinuitet je pokazatelj u prvom redu kvalitete rada i opravdanosti ove manifestacije. Lučindanski susreti su vezani uz jednu od najznačajnijih ličnosti crnogorske povijesti Svetim Petrom Cetinjskim, utemeljiteljem moderne crnogorske države, značajnim akterom integrativnih crnogorskih procesa 19-tog stoljeća, ujedinjenja historijske Crne Gore i brda, povezivanja mora i gora, stvoriteljem zakonodavnog sustava, crnogorskim vladikom, piscem poslanica jevanđeoske snage i svetim ratnikom za slobodu i dostojanstvo čovjeka, vladarom koji je govorio da nema druge sile u upravljanju narodom i državom

OSIM MOĆI PERA I JEZIKA.

"Ovu maksimu i vežemo uz DEVETNAESTU godinu LUČINDANSKIH SUSRETA obilježavajući ih u godini knjige - 170-toj godišnjici štampanja GORSKOG VIJENCA – Petra II Petrovića Njegoša koji je za vrijeme svog boravka u Beču 1846. i 1847. u štampariji Jermenskog monaškog reda štampao ovo epohalno djelo. Obljetnica knjige i autora za koga Dragan Radulović u eseju naslova Čekajući knjige sa carine, esej o dva Njegoša kaže: "Kad pomislim na Njegoša, pred očima mi je pjesnik koji iz dubine cetinjske samoće preklinje nekakvu carinu da mu vrati knjige uzapćene. I preklinje još uvijek"- rekao je na početku manifestacije predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Danilo Ivezić.

Veliki broj Crnogorki, Crnogoraca, prijatelja Crne Gore prisustvovao je ovoj manifestaciji. Njih 1000 je prema vlastitim riječima uživalo u dosad najboljoj organizaciji i kulturnom programu s predstavljanjem grada gosta, najmanjom crnogorskom opštinom ŠAVNIK.

ŠTO JE ŠTO

DAN CRNOGORSKE KULTURE	RIJEKA	Erotizam Gorskog vijenca	38
Lučindanski susreti 2017.	Aktivnosti zbora NZC Rijeka	DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM	23
KOORDINACIJA VIJEĆA I PREDSTAVNIKA	Porto etno festival glazbe i hrane	DOMU	24
NACIONALNIH MANJINA GRADA ZAGREBA	Likovno društvo Kvarner u galeriji	Crna Gora zemlja kanjona i Durmitorski prsten	25
Studijsko putovanje u Vukovar i Suboticu	Montenegrina	od legendi i ljepote	41
Sastanak dviju koordinacija u Splitu	Podmorski Vali u Crnogorskom domu	Jezeru Bjelasice i Botanički simbol Crne Gore	42
Mladi preveslali Jarun	SPLIT	KOLUMNNA	27
ZAGREB	Izložba Ljubomira i Ive Stanišića u Splitu	Poslovani kutak	43
Komun@ i Starine Crne Gore	KULTURA I UMJETNOST	KRATKA PRIČA	29
IX sjednica Predsjedništva NZCH	Hommage a Stravinski	Ocu, mojemu	44
UMAG	Izložba hrvatske karikature na Cetinju	CRNOGORSKI VLADARI	32
Srce na dlanu - Promocija knjige pjesama	Dodjela Nagrada Mirko Kovač	Crnojevići - Uspon Crnojevića	47
Milunke Medojević	Večer sa Pavlom Goranovićem	CRNOGORSKA TRPEZA	36
	SPECIJAL - 170 GODINA GORSKOG VIJENCA	Ukusi Crne Gore	50

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr, montenegro@net.amis.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
 * Za izdavače: Danilo Ivezić i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000
 Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna Republike Hrvatske i Zagrebačke županije – predstavnika crnogorske nacionalne manjine Zagrebačke županije i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „Glasnika“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

Među uzvanicima i gostima bili su: gradonačelnik Grada Zagreba Milan Bandić sa suradnicima, izaslanik Predsjednika Crne Gore Dražen Miličković, ambasador CG u RH Boro Vučinić, ambasador CG u Republici Sloveniji Vujica Lazoviću, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske Aleksandar Tolnauer, predsjednik Opštine Šavnik Mijomir Vujačić sa suradnicima, članovi Odbora za međunarodne odnose i iseljenike Skupštine Crne Gore Miloš Nikolić i Jasmin Bojadžić, zamjenica ravnatelja Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH Bahrija Sejfić, akademik Dimitrije Popović, režiser Veljko Bulajić, diplomata Budimir Lončan, predsjednici i predstavnici crnogorskih udruženja: Crnogorsko KPS Društvo „Morača“ Kranj; Zavičajno društvo Plava i Gusiinja „Izvor“ iz Kranja; Savez crnogorskih udruženja Srbije i Udruženje Crnogoraca Beograda; Savez crnogorskih društava Slovenije iz Ljubljane; Kulturno umjetničko i sportsko Društvo Montenegro -Bihor -iz Jesenica, Crnogorsko društvo "Komovi" iz Maribora, kao i predstavnici udruženja nacionalnih manjina Grada Zagreba. Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Bujštine, Zajednica Crnogoraca Pula i Županijska organizacija Crnogoraca Pula, njih oko pedeset i ove godine su prisustvovali manifestaciji Lučindanski susreti.

Pozdravljajući sve prisutne u ime organizatora predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske je između ostalog rekao:

... Lučindanski susreti su bili svojevrsan rezime onoga napravljenog u godini, ali i pokazatelj statusa i ugleda crnogorske zajednice u Republici Hrvatskoj i Gradu Zagrebu.

Taj ugled zavisi prvenstveno od nas samih, od naše volje i pameti da, ne samo, očuvamo nego i razvijemo vlastito samopoštovanje i prepoznatljivost. Ugled u sredinama življenja mjeri se, to stalno ističemo, pojedinačnim ugledom, onim čime su Crnogorci i oni podrijetlom iz Crne Gore prepoznati u svojoj sredini. Smisao ukupnog djelovanja i izgradnje kulturne autonomije je u kvalitetnijoj integraciji u hrvatsko društvo i državu nasuprot asimilaciji i getoizaciji jer nas vežu zajednički motivi, vrijednosti i htijenja, osjećaj obveze očuvanja „crnogorskog bića“ u Republici Hrvatskoj ne u suživotu s većinskim stanovništvom već u zajedničkom životu u takozvanom prožimanju vrijednosti koje postaju nova vrijednost. Naš obol ukupnosti življenja na ovim prostorima kao njegovi stvaraoci i kreatori.

Stoga i ne čudi da ministrica kulture Republike Hrvatske Nina Obuljen Koržinek na svečanosti otvorenja retrospektivne izložba DIMITRIJA POPOVIĆA u Klovičevim dvorima početkom ove 2017. godine kojom je obilježeno pedeset godina stvaralaštva, između ostalog kaže (citiram): "Večerašnja izložba je važna da shvatimo Dimitrijevi stvarni značaj i veličinu za hrvatsku kulturu i umjetnost... naglašavajući- da je Dimitrije Popović kao istaknuti član NZCH uvijek s ponosom govorio o svojoj pripadnosti

crnogorskom narodu, pa i u onim vremenima kada nije bilo lako svjedočiti prijateljstvu između dvaju naroda i država." - završen citat...

Naša pozicija i prepoznatljivost od strane institucija Republike Hrvatske, ogleda se u činjenici: pokroviteljstva nad Lučindanskim susretima u prethodnih devetnaest godina; sufinanciranju programa kulturne autonomije od strane Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske; partnerskom odnosu i našem učešću u kreiranju bilateralnog Sporazuma o zaštiti prava pripadnika crnogorske nacionalne manjine u RH i hrvatske manjine u Crnoj Gori kao i radu u Međuvladinom mješovitom odboru za provođenje ovog Sporazuma. Vlada RH na svojoj sjednici održanoj 12. 10. 2017. donijela je ZAKLJUČAK: o prihvaćaju preporuke iz Zapisnika s II. sjednice hrvatsko-crnogorskog Međuvladinog mješovitog odbora za manjine održanog 24. 5. 2017. i zadužila Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo financija, Ministarstvo kulture, Ministarstvo uprave, Ministarstvo pravosuđa i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina da u okviru svojeg djelokruga provedu preporuke iz Zapisnika II sjednice MMO...

Proželi smo Lučindanske susrete i obojili ih ljepotom crnogorskih gradova, donoseći djelić Crne Gore ovde u Zagreb.

Prošli smo tako Crnom Gorom od juga do severa, od mora do Durmitora. Gradove Goste nijesmo birali po veličini prostora i broju stanovnika već po ljepoti i prirode i duše. Naš današnji gost je OPŠTINA ŠAVNIK, čiju delegaciju još jednom pozdravljam, jedna od najmanjih po broju stanovnika ali izuzetno velika i bogata po onome što nudi. Dio toga je na ovom video zidu...

I na kraju sve ovo ne bi bilo moguće bez onih koji su stvarni nosioci programskih aktivnosti, jer je NZCH ustrojena kao savez udruga, a to su:

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka, Zajednica Crnogoraca Split, Zajednica Crnogoraca Pula, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“ Umag, Zajednica Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko baranjske županije i Društvo Perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“.

Dobrodošlicu svim učesnicima u ime domaćina poželjeo je Zbor „Montenegro“ - Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb s voditeljem i instrumentalistom na harmonici Edinom Džaferagićem i Danijelom Domazetom na kahonu uz pjesme: Ljubav se ne trži, Crna Goro zemljo mila i Milica.

OBRAČANJA UZVANIK A I GOSTIJU

U ime Grada gosta Lučindana 2017. predsjednik Opštine Šavnik, gospodin Mijomir Vujačić pozdravio je sve prisutne i predstavio Opštinu Šavnik, a mi vam prenosimo njegov govor u cjelosti:

...Predstavlja mi čast i izuzetno zadovoljstvo, da vas sve skupa pozdravim i da vam se u ime Opštine Šavnik – grada gosta na ovogodišnjoj manifestaciji, obratim povodom obilježavanja tradicionalnih Lučindanskih susreta, 19-tih po redu. Takođe, u ime svojih sugrađana, Šavničana i Šavničanki, želim da izrazim zahvalnost Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“-Zagreb, na pozivu i pruženoj prilici da u okviru ove manifestacije predstavimo Šavnik, najmanji, ali prirodnim ljepotama i potencijalom bogati crnogorski grad.

Liče gradovi, liče ljudi, slične su priče...A mi vjerujemo da je naš Šavnik jedinstven.

A kakav je zapravo Šavnik?

Šavnik je mjesto raskošnih prirodnih ljepota, jedinstveni spoj nestvarno lijepih i surovih planina, jezera, rijeka, sela i katuna, obojen najjačim i najraznovrsnijim bojama u svim godišnjim dobima, kakve samo priroda može stvoriti.

Zaklonjen među planinama Šavnik je smješten na padinama, u dolinama i na površima planinskih masiva: Durmitora, Sinjajevine, Moračkih planina i planine Vojnik. Na nadmorskoj visini od 840 m naslonio se na sastavcima tri

rijeke: Bijele, Bukovice i Šavnika koje su na ovom području stvorile četiri nevjerojatna kanjona: Komarnice, Bijele i Bukovice i jedan od najpoznatijih i najposjećenijih kanjona u Crnoj Gori - Kanjon Nevidio. Poslednji osvojeni kanjon u Evropi, a danas atrakcija svjetskih razmjera.

Šavnik je grad sa dva prirodna fenomena - zbog čega ga često nazivaju 'varoš na tri vode i sa dvije zore'. Sunce u Šavniku izlazi i zalazi čak dva puta. Drugi fenomen je na rijeci Šavnik. U jednom trenutku rijeka potpuno nestane da bi se kasnije pojavila. Narod kaže da rijeka začuti, uhvati je muk ili mukavica. Zašto je to tako, odgovori odlaze u legendu.

U čvrstom zagrljaju surovih planina i bistrih rijeka, sa očuvanom prirodom, Šavnik kao da je otrgnut od vremena i upravo zbog toga je poseban i vrijedan i kao takav izazov za viziju, znanje i sposobnost.

A vizija razvoja Šavnika i ciljevi koje je lokalna uprava postavila sebi kao zadatak u planovima razvoja, vrlo su jasni - valorizacija prirodnih, kulturnih i istorijskih potencijala uz odgovorno korišćenje, kako bi se snažno podstakao razvoj i život stanovnika Šavnika učinio kvalitetnijim.

Izuzetna je prednost Šavnika da su prirodni resursi još uvijek netaknuti.

Stoga nas obavezuje odgovornost da ih valorizujemo na održiv način poštujući principe zaštite životne sredine.

Poseban akcenat stavljamo na zaštitu prirode, obzirom da se dio opštine nalazi unutar granica Nacionalnog parka "Durmitor" koji predstavlja prirodno i kulturno nasljeđe pod zaštitom UNESCO-a i spada među najočuvanije prirodne sredine u Evropi, što daje Šavniku dodatnu konkurentsku prednost.

Težeći ka tom cilju, Šavnik će vrlo brzo dobiti još dva Praka prirode, Park prirode „Dragišnica i Komarnica“ i Park prirode „Sinjajevina“ čime ćemo očuvati prostor koji je priroda toliko obogatila, a istovremeno ga kroz turističku ponudu podijeliti sa drugima.

Jedinstvena turistička atrakcija Šavnika je i već zaštićeno prirodno dobro Spomenik prirode „Kanjon Nevidio“, koji je postao ne samo brend Šavnika, već i Crne Gore. Zahvaljući ovom dragulju prirode, Šavnik je postao grad avanture i iz godine u godinu bilježi sve veći broj posjetilaca iz svih krajeva svijeta pružajući rijedak doživljaj za ljude koji hoće da upoznaju nešto novo, da pomjere svoje granice u određenom pravcu saznanja, oaza za ljubitelje divlje ljepote...

Šavnik raspolaže ogromnim vodnim bogatstvom, prije svega izvorske vode. Tako danas na području Opštine Šavnik uspješno posluje fabrika vode „Diva“ čiji su proizvodi prepoznati po kvalitetu kako na lokalnom tako i na međunarodnom tržištu.

Takođe, postoje značajni vodni potencijali koji se mogu

koristiti u oblasti energetike, odnosno izgradnji mini elektrana. Težnja ka valorizaciji hidroenergetskih potencijala naše opštine, izražena je kroz planiranu izgradnju dvije male HE na rijeci Bukovici, vrijednosti cca 8.000.000,00€, kao i izgradnji HE Komarnica, koja je prepoznata kao projekat od državnog značaja.

Šavnik je grad sa vrijednim kulturnim nasljeđem (brojne crkve, manastiri, još uvijek neistražena arheološka nalazišta, značajni primjeri tradicionalne - seoske i inženjerske arhitekture, te tradicionalna lokalna kuhinja) pružaju odličnu osnovu za razvoj kulturnog, vjerskog i seoskog turizma.

U cilju valorizacije turističkih i privrednih potencijala opštine, u Šavniku je značajno izgrađena neophodna infrastruktura kao preduslov ukupnog privrednog razvoja.

Izgradnjom najfrekventnije saobraćajnice u Crnoj Gori, magistralnog pravca Risan – Žabljak – Pljevlja – Prijepolje – Beograd, koji je smjer od međunarodnog značaja, Šavnik se našao na veoma povoljnom položaju prema brojnim turističkim disperzivima zapadne Evrope, zapadnog i istočnog dijela centralne Evrope i istočne Evrope.

U želji da gradimo mostove saradnje i povezivanja, pozivam vas da posjetite Opštinu Šavnik, da upoznate duh i tradiciju našeg kraja, vidite naše magične prostore i još mnogo toga što želimo da podijelimo sa vama i pokažemo svijetu.

Na kraju želim da se zahvalim gradonačelniku grada Zagreba, gospodinu Milanu Bandiću i njegovim saradnicima na izuzetnom gostoprimstvu, a naravno i našim prijateljima i sunarodnicima iz Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“- Zagreb, na ukazanoj prilici da predstavimo naš grad!"

Predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH Aleksandar Tolnauer je nakon uvodnih pozdrava pristupio i organizatorima govorio o ulozi nacionalne zajednice i njenih članica, a u nastavku prenosimo njegovo obraćanje:

"Čini mi izuzetnu i posebnu čast da vas mogu pozdraviti u ime Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, kao i u svoje osobno ime, prigodom obilježavanja 19. Tradicionalnog crnogorskog praznika posvećenog Petru I Petroviću Njegošu, Vladiki i Gospodaru Crne Gore i 170. Godišnjici njegovog Epohalnog Gorskog Vijenca.

Kulturne manifestacije Lučindanski susreti nas raduju kao okupljanje, čiji povod ima posebno značenje za Crnogorce. Danas ovdje ponovo promovira crnogorska tradicija, njene vrijednosti ali i njena budućnost.

Poštovane dame i gospodo!

Etnička je raznolikost temeljno obilježje društava većine zemalja u svijetu. Različite države različito i upravljaju tom raznolikošću, pa se socijalni identiteti pripadnika etičke većine i etničkih manjina oblikuju i mijenjaju pod speci-

fičnim utjecajima socijalnog konteksta u kojem se odvija njihova međugrupna dinamika. Upravljanje različitostima obično je u rukama većine, koja ima i veću socijalnu moć i utjecaj (a onda i odgovornost), a u javnim se politikama prepoznaje kao (zagovaranje i prakticiranje) doktrina multikulturalnosti i asimilacionizma.

Upravo zato Republika Hrvatska je vodeći se najvišim demokratskim standardima usvajanjem manjinske legislative na najvišoj razini priznavanja prava participacije nacionalnih manjina u javnom, kulturnom, društvenom i političkom životu, stvorila uvjete sudjelovanja svih dijelova stanovništva u donošenju odluka od društvenog značaja, čime je osigurala socijalnu koheziju i sve pred uslove za razvoj istinskog demokratskog društva.

To nije bilo jednostavno, jer se odvijalo u specifičnim uvjetima vezano za ratne okolnosti, te je trebalo premostiti i uspostaviti razvoj odnosa između Crne Gore i Hrvatske, između dva naroda koja su duga desetljeća živjeli u istoj državi i koja su bila u zajedničkom višetničkom sustavu već ranije.

No u novonastalim povijesnim okolnostima provođenje ideje crnogorskog identiteta zahtijevalo je posebne zadatke, zahtijevalo je snažan razvoj civilno društvene inicijative, promicanje svih vrsta aktivnosti, otkrivanje i razumijevanje

kulturnih i znanstvenih i svih drugih doprinosa Crnogoraca u Hrvatskoj, te povezivanje svih tih doprinosa sa stvarnošću, kako u Crnoj Gori, tako i u Hrvatskoj.

Tu je Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj dala ogroman doprinos i odigrala ključnu ulogu ne samo na kulturnom prostoru, već i na upoznavanju i prepoznavanju javnosti obje države sa poviješću, znanjima i iskustvima, kako Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, tako i Hrvata u Republici Crnoj Gori, čime su stvoreni i izrazito unaprijeđeni bilateralni odnosi između Crne Gore i Hrvatske, te koji su krenuli na put ostvarenja punog opsega suradnje i rješavanja svih pitanja.

Ova suradnja bila je od izuzetne važnosti između Republike Hrvatske i Crne Gore, bez obzira na postotak crnogorske i hrvatske nacionalne manjine, i to upravo u smislu izuzetnog značaja uspostavljanja povjerenja, kao i na pitanja zaštite ljudskih prava i prava nacionalnih manjina, koje danas određuju mjesto svake zemlje u međunarodnoj zajednici.

Izato upravo danas sa ovoga skupa i svjedočimo izuzetnom napretku i vidnom iskoraku u ostvarivanju manjinskih prava u Republici Hrvatskoj kao i učešću nacionalnih manjina u javnom, kulturnom i političkom životu Republike Hrvatske.

Koristim ujedno i ovu prigodu da se zahvalim onim ljudima iz crnogorske zajednice koji su svojim djelovanjem bili neimari i promicatelji na ovom putu hrvatsko-crnogorskih odnosa i to: pok. prof. dr. Radomiru Pavičeviću, pok. emeritus prof. dr. Veselinu Simoviću, prof. dr. Draganu Laloviću, Dušanu Miškoviću, Danilu Ivezicu, Dimitriju Popoviću i Veljku Bulajiću.

Na kraju, čestitam vam LUČINDAN, sa nadom da ćemo u periodu koji je pred nama zajedničkim snagama i dalje raditi na unapređenju i razvijanju odnosa između Crne Gore i Hrvatske, za dobrobit svih njenih građana, a da će Crnogorke i Crnogorci, pripadnici crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj u Savjetu za nacionalne manjine i u meni osobno, uvijek imati iskrenog partnera, te da će naša vrata biti uvijek otvorena za konstruktivne prijedloge i koristan dijalog i suradnju."

Izaslanik predsjednika Crne Gore Dražen Miličković nakon uvodnih pozdrava, obratio se prisutnima riječima:

"...Velika mi je čast i privilegija da danas budem sa vame i iskažem poštovanje predsjednika Crne Gore, gospodina Filipa Vujanovića. Činim to i u svoje ime, ne prvi put impresioniran gostoprimstvom i značajem naše dijaspore u Republici Hrvatskoj, državi koja je učinila mnogo da budete potpuno ostvareni pojedinci, na ponos zemlje u kojoj živite, ali ne manje i zemlje vašeg porijekla, naše Crne Gore, koja nam je svima u srcu i čije društvene, istorijske, kulturne, umjetničke i sve druge dosege i vrijednosti i ovoga puta zajednički obilježavamo. Zato zahvalnost i poštovanje Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i Društvu

Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Montenegro iz Zagreba, koji već 19 godina organizuju Lučindanske susrete. Zahvalnost i gradu Zagrebu na razumijevanju značaja poštovanja crnogorskih tradicija. Naravno, zahvalnost i gradonačelniku Bandiću na pokroviteljstvu i prisustvu današnjoj svečanosti.

A Lučin dan svakako jeste važan dan u crnogorskom trajanju i pamćenju. Mnoge crnogorske državotvorne teme su neodvojive od dinastije Petrović, pa ću povodom obilježavanja 170 godina štampanja Njegoševog Gorskog vijenca, podsjetiti da je na Lučin dan umro Petar I Petrović Njegoš, sveti Petar Cetinjski, vladar -državotvorac i premudri prosvetitelj, ostavljajući amanet da taj put nastavi njegov sinovac Rade Tomov, budući vladika Petar II Petrović Njegoš, koji će u ozračju Lučin dana biti zamonašen, krećući se za života zvjezdanim nadahnućima duha, a još češće besputnim političkim prostranstvima tadašnje Crne Gore i njene državnosti.

Siguran sam da vi, dragi prijatelji, u duhu crnogorske tradicije, veoma dobro znate značaj Njegoševog djela, i u dijelu njegovog književnog opusa, a svakako i na planu državotvornosti. Pa mi je nekako prirodno da u ovom ambijentu istaknem da ste ne jednom znali nadahnuto podsjetiti na ključne istorijske teme, ali i podržati važne trenutke naše istorije. Zato ni ovaj put ne mogu a da se ne

vratim na činjenicu da Crna Gora dobro zna i pamti vaš doprinos Pokretu za suverenu i vječnu Crnu Goru, koju danas imamo i kojom se zajedno ponosimo.

Uviđajući značaj sadržajnog, složenog i dugogodišnjeg djelovanja naših iseljenika u Zagrebu i Republici Hrvatskoj, sa uvažavanjem naglašavam vašu opredijeljenost da, poštujući zajedništvo, dobrosusjedstvo, povjerenje, razumijevanje – te vrijednosti za koje se i kao država i društvo zalažemo, realizujete programske ciljeve i opredjeljenja od obostranog značaja. To je naš zajednički cilj, oličan u uvjerenju da ćete i ubuduće u Republici Hrvatskoj ostvarivati svoja prava i interese, ali i uzornim aktivizmom doprinositi prosperitetu zemlje prijema i biti, kao i do sada, respektabilan subjekt u razvoju svestranih odnosa Republike Hrvatske i Crne Gore. U to ime srdačno pozdravljam sve prisutne, i želim svako dobro i sreću."

Gradonačelnik grada Zagreba Milan Bandić, podsjetio je prisutne na činjenicu da je cijelo desetljeće pokrovitelj Lučindana čime se pokazuje ne samo značaj ove manifestacije već i odnos Grada Zagreba prema Crnogorcima i Crnogorcima: "... ova manifestacija je pokazatelj i većinskom stanovništvu, nama Hrvatima, kako i na koji način se čuva svoja tradicija i kultura, a da to nije getoizirano već u međusobnom prožimanju..."

Zbog spriječenosti da osobno prisustvuju manifestaciji isprike su uputili:

Predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović; predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović; predsjednik Vlade Crne Gore Duško Marković, Ministrica

kulture RH Nina Obuljen Koržinek; predsjednik Matice crnogorske Dragan Radulović; Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor.

U Drugom dijelu programa Lučindanskih susreta 2017. u suradnji s Centrom za očuvanje kulture manjina Crne Gore priređen je Koncert pod nazivom: "BISERI NARODNOG MELOSA CRNE GORE" uz učešće: BRANKE ŠĆEPANOVIĆ; TANJE ŠETER; DRAGANA RAČIĆA; NEDŽIBA DELIĆA; ALDINA AVIDAJA; DEJANA ŠKULETIĆA; GJYLIE PELINGU; VESKA MILEUSNIĆA i VELIKOG ORKESTARA –ŠUKRIJE ŽUTOG SERHATLIĆA.

Tokom cjelokupne manifestacije na video zidu dvorane projicirani su spotovi i dokumentarni film o Opštini Šavnik a u predvorju dvorane Turistička organizacija opštine Šavnik kroz brojne prospekte, panoe i proizvode na najljepši način je predstavila ovu malu ali prirodom i ljudima bogatu crnogorsku opštinu.

Nije ni čudo da su brojni posjetioci izgovarali rečenicu:

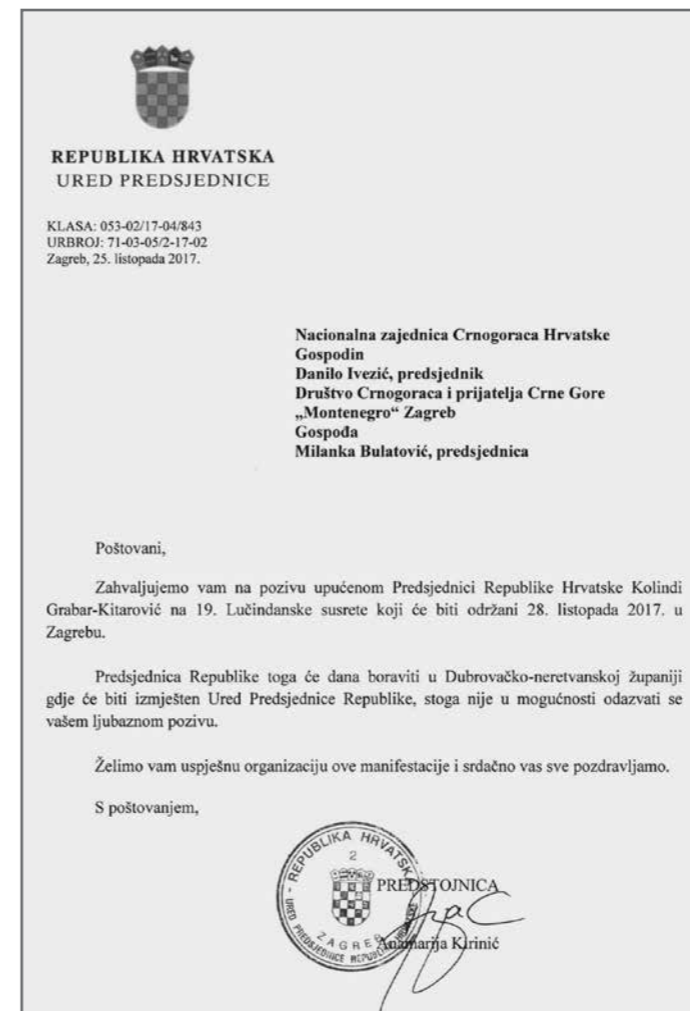
"OVO JE NAJBOLJE DO SADA".

O usjehu ovogodišnje manifestacije najboole govori pismo zahvale predsjednika Opštine Šavnik, gospodina Mijomira Vujačića:

"Uvažena predsjednice Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro", Milanka Bulatović

Veoma poštovani predsjednice Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Danilo Ivezić

U svoje ime, ali i u ime ostali predstavnika Opštine Šavnik

na Lučindanskim susretima 2017. godine u Zagrebu, iskazujem još jednom veliku zahvalnost na pruženoj prilici da predstavimo našu opštinu.

Iskazujem, potom divljenje, prema čitavoj organizaciji manifestacije, gdje ste vašim ne samo visoko profesionalnim, nego i maksimalno iskrenim i nesebičnim angažovanjem, doprinijeli da predstavljanje Šavnika na Lučindanskim susretima uspije i da se u tom ambijentu osjećamo kao u Šavniku.

Takođe, želim da vam se još jednom najiskrenije zahvalim kao domaćinima, na svesrdnom gostoprimstvu i izuzetnom dočeku koji ste upriličili za predstavnike Opštine Šavnik u Zagrebu.

Iz Zagreba smo otišli sa najljepšim utiscima i zaista smatram da smo zajednički načinili jedan prvi veliki korak u saradnji.

Na kraju, želja nam je da posjetite našu opštinu i pružite nam priliku da vam uzvratimo na isti način.

Uz zahvalnost, upućujemo Vam i izraze našeg poštovanja, kao i najbolje želje da iz godine u godinu svaki put sve bolje obilježavate ovaj datum!"

Riječi zahvale je uputio i Luka Dumović u ime CEKUM-a:

"Poštovani g. Ivezić, dragi prijatelji i poštovani sunarodnici, Želim da se Vama lično, svim Vašim saradnicima, kao i svima iz Nacionalne zajednice crnogoraca Hrvatske i Društva crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" – Zagreb, najtoplije i najsrdačnije zahvalim na divnom vremenu provedenom sa vama, na sjajnoj organizaciji i realizaciji koncertnog programa "Biseri narodnog melosa Crne Gore" i sveukupno Lučindanskih susreta 2017. godine.

Samo saznanje da postoji jedno tako ugledno, vrijedno i u svakom smislu reprezentativno Društvo naših sunarodnika izaziva neopisiv osjećaj ponosa, sreće i zadovoljstva, dok susreti sa našim iseljenicima uz osvjedočenje njihove ljubavi prema svojoj rodnoj grudi izazivaju divljenje i naročitu ganutost.

Na najbolji način ste predstavili najveće domete jednog modernog demokratskog, multikulturalnog, multietničkog, multikonfesionalnog društva, kakvo je danas crnogorsko.

Po povratku i djelimičnom slijeganju utisaka sa Lučindanskih susreta 2017. i pored svega izrečenog, teško je iznjedruti riječi koje bi na potpun način izrazile utiske zadovoljstva i sreće kojima smo ophrvani.

Najljepše hvala i puno sreće i uspjeha u svim Vašim nastojanjima da našu Crnu Goru svuda u svijetu predstavimo na najbolji način I onakvu kakva ona zaista jeste."

Nadamo se da će ova tradicija biti nastavljena i na sljedećim jubilarnim 20- tim LUČINDANSKIM SUSRETIMA naredne godine.

STUDIJSKO PUTOVANJE U VUKOVAR I SUBOTICU

Autor teksta i fotografija: Zoltan Balaž Piri

Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba bila je 9. i 10. rujna 2017. na studijskom putovanju Zagreb - Vukovar - Ilok - Subotica, kako je predviđeno godišnjim planom za 2017. godinu, u kojem su planirane zajedničke sjednice s Koordinacijama vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Vukovarsko-srijemske i Splitsko-dalmatinske županije.

Tijekom posjeta Vukovaru Koordinacija VPNM Grada Zagreba je najprije položila vijenac na Spomen groblju u Vukovaru. Potom je održana zajednička sjednica Koordinacija VPNM Grada Zagreba i Vukovarsko-srijemske županije u hotelu Lav kojoj su nazočili, osim predsjednika i članova Koordinacija, Đrođe Čurčić, zamjenik župana Vukovarsko-srijemske županije, i Elizabeta Knorr, pomoćnica pročelnika Sektora za promicanje ljudskih prava, civilni sektor i nacionalne manjine Grada Zagreba, te dvoje zastupnika Gradske skupštine Grada Zagreba, članovi Odbora za nacionalne manjine. Tema sastanka bila je razmjena iskustva i suradnja manjinskih tijela s institucijama lokalnih samouprava. Dvije Koordinacije dogovorile su potpisivanje sporazuma o zajedničkoj suradnji i redovitim susretima na godišnjoj razini. Nakon sjednice sudionici su obišli znamenitosti Vukovara i posjetili obližnji Ilok.

Drugi dan studijskog putovanja protekao je u posjetu Subotici gdje je održan sastanak s predsjednikom i članovima Hrvatskog nacionalnog vijeća Srbije. Dušan Mišković, predsjednik Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba, i dr. sc. Slaven Bačić, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Srbije, predstavili su na sjednici organiziranost manjina u Zagrebu kao i hrvatske manjine u Srbiji. Bila je to i prigoda za usporedbu dostignutih prava nacionalnih manjina u dvije države. Usuglasili su se za potrebom sličnih susreta i u budućnosti, kao i zajedničkom organiziranju okruglih stolova i drugih programa. Domaćini su predstavili subotičke znamenitosti gostima iz Zagreba, koji su, uz stručno vodstvo, obišli središte grada, posjetili sinagogu i Gradsku kuću. Potom su se uputili na Palić u posjet vinariji Zvonko Bogdan kojim je ovo putovanje završeno.

SASTANAK DVIJU KOORDINACIJA U SPLITU

Autor teksta i fotografija: Zoltan Balaž Piri

Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba održala je sastanak u Splitu s Koordinacijom vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Splitsko-dalmatinske županije. Zajedničkoj sjednici Koordinacija VPNM Grada Zagreba i Splitsko-dalmatinske županije u hotelu Dioklecijan nazočili su Dušan Mišković, predsjednik Koordinacije VPNMGZ i članovi, Nadežda Eterović, predsjednica Koordinacije VPNM Splitsko-dalmatinske županije, te članovi Koordinacije. Bili su nazočni i; Elizabeta Knorr, voditeljica Sektora za promicanje ljudskih prava, civilni sektor i nacionalne manjine Grada Zagreba, Šefko Omerbašić, predsjednik i Dubravka Stamać Brezak, članica Odbora za nacionalne manjine Gradske skupštine Grada Zagreba, Marko Bekavac, stručni savjetnik Splitsko-dalmatinske županije, Marina Kuzmanić-Petreš, savjetnica za odnose s mladima, nacionalnim manjinama i vjerskim zajednicama Grada Splita, i Tonči Blažević, predsjednik Odbora za nacionalne manjine Gradske skupštine Splita. Tema sastanka bila je razmjena iskustva i suradnja manjinskih tijela s institucijama lokalnih samouprava. Dvije Koordinacije dogovorile su potpisivanje sporazuma o zajedničkoj suradnji i redovitim susretima na godišnjoj razini. Nakon sjednice sudionici su obišli znamenitosti Splita, posjetili Trogir i slapove Krke.

MLADI PREVESLALI JARUN

Autor teksta: Slavica Šarović
Fotografije snimio: Slavica Šarović i Zoltan Balaž Piri

Veliki broj djece i mladih sudjelovao je 28. listopada u programu Veslač je veslač – panoramsko veslanje Jarunom, koji je održan na jezeru Jarun u Zagrebu u sklopu projekta Promoviranje jednakosti među mladima. Organizirala ga je Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba u suradnji sa školama, sportskim organizacijama, udrugama, a održana su razna sportska natjecanja u kojima su sudjelovala djeca različita uzrasta. U sklopu ove manifestacije održan je i sportski susret mladih polaznika nastave na jeziku nacionalnih manjina Grada Zagreba i Zagrebačke županije.

U prvom dijelu programa održano je panoramsko veslanje mladih pripadnika nacionalnih manjina Grada Zagreba. Na programu je bila i edukativna šetnja kroz sportove; kajak, veslanje, jedrenje, trim kabinet u prirodi, sve to uz stručno vodstvo. Djeca koja nisu veslala, igrala su sportske igre: potezanje užeta, štafetne igre, skakanje u vreći, graničara...

Sportski susret je otvorio prof. Milan Čolić, pomoćnik pročelnika Sektora za sport i mlade Grada Zagreba, a dodjeli medalja natjecateljima nazočila je Elizabeta Knorr, pomoćnica pročelnika Sektora za promicanje ljudskih prava, civilno društvo i nacionalne manjine Grada Zagreba.

Nakon završetka igara, sudionici su se družili na sportskom pikniku u Kanu klubu Končar gdje je održan kulturno zabavni program, te gastro čarolija Gastronomске akademije - kušanje hrane i pića, koju je angažirao Star marketing.

KOMUN@ I STARINE CRNE GORE

PREDSTAVLJENA DVA CRNOGORSKA ČASOPISA U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

Autor teksta i fotografija: Danilo Ivezić i Milanka Marić

U organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, a u saradnji sa Ministarstvom kulture Crne Gore i redakcijom časopisa Komun@ iz Podgorice, 21. septembra 2017. godine u Zagrebu je održana promocija dva značajna crnogorska časopisa Komun@ i Starine Crne Gore koji se bave afirmacijom nasljeđa i kulturne baštine Crne Gore.

U prepunoj sali Crnogorskog doma istovremeno je upriličena izložba naslovnica ova dva časopisa koja je izazvala pažnju velikog broja poklonika kulturne baštine i pisane riječi ne samo Crnogoraca u Zagrebu, već i jednog broj iseljeničkih udruženja iz regiona koji žive i rade u glavnom gradu Hrvatske.

Nakon što je pozdravio prisutne **Danilo Ivezić**, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske je istakao da se promocija ova dva časopisa i izložba naslovnica svih brojeva koji su dosada izašli iz štampe održava u okviru manifestacije "Dani crnogorske kulture".

- Promocija ova dva časopisa i izložba koju smo pripremili zaista predstavlja kulturni događaj grada Zagreba, ali to će zasigurno biti i u ostalim gradovima i Udruženjima u Republici Hrvatskoj koja okupljaju naše iseljenike, a to

su Split, Rijeka, Pula i Umag gdje je takođe predviđeno održavanje iste manifestacije - rekao je Ivezić, napominjući da taj program predstavlja sastavni dio ukupne programske aktivnosti Nacionalne zajednice i projekta Dani crnogorske kulture kojim se svake godine hrvatskoj javnosti predstavlja ono što se naziva kolokvijalna crnogorska tradicija, ali i ono što je obilježje savremene crnogorske kulture.

On je potom zahvalio gostima iz Crne Gore što su uložili truda da se organizuje jedna takva izložba koja čini zaista kvalitetne naslovnice velikog formata koje "približavaju" tematiku i koncepciju časopisa koji su već postali prepoznatljivi ne samo Crnoj Gori po tretiranju, afirmaciji i doprinosu razvoja kulturne baštine, crnogorskog nasljeđa i običaja.

- Nadam se da ćemo realizovati i inicijativu koja je podstaknuta u okviru bilateralnog sporazuma između Republike Hrvatske i Crne Gore o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina i jedne i druge države da se u Hrvatskoj formira Crnogorski kulturni centar u okviru koga bi se odista na reprezentativan i kvalitetan način mogle predstaviti kulturne vrijednosti i sva dostignuća kulturnih poslenika, udruženja i institucija iz Crne Gore - dodao je on.

Predstavljajući časopis Komuna, njegov direktor **mr Amer Ramusović** je kazao da kulturna baština Crne Gore kosmopolitiska i da je to svekolika kulturna i istorijska ostavština te države, zbog čega se s pravom kaže da je Crna Gora filmski studio i muzej pod vedrim nebom. On je ustvrdio takođe da pojedinac koji ne posjeduje kulturnu baštinu svog naroda, kao što posjeduje svoju kuću, ne može imati svoju identitetsku svojinu.

Govoreći o časopisu na čijem se čelu nalazi od samog osnivanja 2011. godine, Ramusović je podvukao da je Komun@ periodična i neprofitna publikacija koja se, od hronološko - tematski kreće između nekad i sad, između prošlosti i sadašnjosti, uz apel i imperativ da se kulturna

baština, duhovno nasljeđe i tradicija, spomenici kulture, umjetnička i zanatska djela sačuvaju za budućnost.

- Naša programska koncepcija je prepoznatljiva od početka jer smo od prvog broja definisali karakter i profil časopisa, iako su se oni tokom vremena mijenjali i samoizgrađivali i iz broja u broj polako, ali sigurno smo krčili put prema brendu kulturne baštine Crne Gore, istakao je Ramusović izražavajući zadovoljstvo da su brzo prešli granice Crne Gore zbog čega sada, s ponosom ističu prepoznatljivost i jedinstvenost Komune po koncepciji, dizajnu i raritetnim fotografijama u okruženju i uopšte van Crne Gore, skoro svugdje će živjeti naši ljudi.

Dr Anastazija Miranović, direktorica Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore koja je i izdavač časopisa Starine Crne Gore kao glavna i odgovorna urednica istakla je da je to stručno-naučni časopis koji je izlazio petnaest godina u vremenskom intervalu od 1963 – 1978.

- Nakon 38 godina promovisali smo njegovo novo izdanje, podsjećajući na sadržaje prethodnih 6 brojeva, 2016. godine, u godini obilježavanja i proslave dva velika crnogorska jubileja – hiljadugodišnjice crnogorske državnosti i desetogodišnjice obnove njene nezavisnosti, realizujući reprinte dosadašnjih brojeva Starina Crne Gore i izdali smo novi, sedmi broj, u potpunosti posvećen nematerijalnim kulturnim dobrima Crne Gore, istakla je Miranovićka, dodajući da su "Starine" sadržajno donosile esenciju naučne i stručne misli o kulturnom nasljeđu CG, njegovom istraživanju, izučavanju i zaštiti, demografskom položaju, migracijama stanovništva, raznorodnim istorijskim usudama i kulturološkim uticajima, i doprinijeli su činjeničnom oslanjanju na hiljadugodišnju državotvornu prošlost, kulturno nasljeđe, što svjedoči i govori o kontinuiranom trajanju Crne Gore, a njena reprezentativna kulturna dobra o civilizacijskom doprinosu čovječanstvu.

Ona je takođe napomenula da su pored nje kao glavne urednice sadašnji članovi redakcije prof.dr Aleksandar – Saša Čilikov, prof.dr Sonja Tomović-Šundić, prof.dr Živko Andrijašević i doktorant Maja Četković, a da je trenutno je u pripremi, novi, osmi broj Starina, koji će biti posvećen novovalorizovanim kulturnim dobrima Crne Gore.

Ističući značaj ova dva časopisa za identitet Crne Gore **mr Željko Rutović**, direktor Direktorata za medije pri Ministarstvu kulture Crne Gore koje značajno učestvuje u sufinansiranju časopisa Komun@ kako bi opstao i imao dinamiku izlaženja rekao je "da u opozitu spektakla medijske industrije i nestajanja informacija u korist svijeta reklama i suprotno pedagogiji moći koju nekritički uspostavlja ju mediji, podjednako tradicionalni i novi, pojavljuje se "Komuna" koja konceptualno i kulturološki njeguje dvije blistave riječi baština i javno dobro".

- Protivno mantri tranzicionog horizonta i njemu pripadajućeg pejzaža, poslenici ovog pisma, na efektan način štite krhke ideale ontologije komune. Možda i pomalo utopistički za vrijeme u kom se ukrštaju i sukobe razni interesi, ovaj časopis nas želi podstaknuti na unutrašnji osjećaj i promišljanje vrijednosti komune, istakao je on dodajući da u dobu u kome je informacija prije svega roba i u dobu gdje se medijska industrija transformisala u industriju prodaje publike velikim oglašivačima gotovo romantičarski nestvarno djeluje pojava "Komune" kao zajedničkog dobra svih građana.

- S onu stranu zakona tržišta ponude i tražnje "Komuna" prezentira model konstitutivnosti smisla javnog dobra u funkciji zaštite od zaborava svekolike kulturne baštine Crne Gore. Specifičnim načinom medijskog pripovijedanja ovaj časopis upućuje na paradigmu trajanja kao svojevrsan duhovno-moralni nauk. Obzirom da smo preboljeli naivna očekivanja da će mainstream mediji promovisati ideje i kulturu koju zarad baštine baštini "Komuna" uvijek je iznova dobro došao dijalog-javni forum koji upućuje na posljedičnost medijskog pisma koji je putem skandala i jeftine zabave doprinio krizi medijske industrije, koja je suštinski kriza povjerenja u medije, naglasio je takođe, Rutović.

Promociji ta dva časopisa i izložbi naslovnica prisustvovali su i predstavnici Ambasade Crne Gore u Hrvatskoj kao i grada Zagreba, a na kraju tog kulturnog događaja u znak pažnje i zahvalnosti što je i Komun@ dobila priliku da se predstavi u Hrvatskoj, njen prvi čovjek, Amer Ramusović je Danilu Iveziću i Nacionalnoj zajednici Hrvatske uručio prigodan poklon (tradicionalni crnogorski instrument-gusle) koje će krasiti Crnogorski dom u Zagrebu i zahvalnice koje će krasiti njihove vitrine.

PRIČA O LJUBAVI PAVE I AHMETA JE NAJPOZNATIJE PREDANJE S PODRUČJA VRANEŠKE DOLINE, KOJE SE VIŠE OD TRI IPO VIJEKA ČUVA OD ZABORAVA, PA JE UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNIH DOBARA CRNE GORE PROGLASILA - NEMATERIJALNIM KULTURNIM DOBROM ...

POSVETA VAROŠKIM FOTOGRAFIMA

Prhnula ptičica

STRANA 457

"DUNI VJETRE MALO SA NERETVE"

Lijepa Dara od Nikšića do Mostara?

STRANA 473

DARA IZ ZNAMENITE PJESME BILA JE KĆER SPASOJA VUJOVIĆA, RODENOG U SELU ŽRNJU KOD LJUBINJA. ON JE JOŠ NEKAD DAVNO, U 19. VIJEKU, KAZUJU NAM LJUBINJSKI VUJOVIĆI, POBJEGAO OD SLUŽENJA AUSTROUGARSKE VOJSKE U CRNU GORU. NEKO VRIJEME JE BIO U AMERICI, A, IZGLEDA, BIO JE JOŠ MNOGO GDJE...

IX SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA NZCH

Autor teksta i fotografija: Maša Savićević

Predsjedništvo NZCH je održalo IX sjednicu 30. septembra 2017. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu, Trnjanska cesta 35. Sjednicu je sazvao i vodio Danilo Ivezic, predsjednik zajednice.

Sjednici je prisustvovalo devet od deset članova Predsjedništva Nataša Grahovac, Danilo Ivezic, Čedomir Karanikić, Petar Kumburović, Milanka Marić, Dušan Mišković, Slobodan Mračević, Petar Popović i Aleksandar Taušan. Sjednici su se odazvali i predsjednik Skupštine NZCH Savić Pavićević, predsjednica Društva "Montenegro" - Zagreb Milanka Bulatović, predsjednik NZC Rijeka Želimir Novaković, predsjednik ZC Pula Željko Šćepanović, te glavna i odgovorna urednica "Crnogorskog glasnika" Maša Savićević.

Prisutne predsjednice i predsjednici udruge izvijestili su o dosadašnjoj realizaciji programa. ZC Split, ZC Pula, NZC Rijeka, Društvo "Montenegro" - Zagreb, Društvo "Bujština" Umag i NZCH su izvijestili da je većina usvojenih programa do sada realizirana i da do kraja godine preostaje još nekoliko kulturnih događanja, kao i programi *Dana crnogorske kulture*.

SRCE NA DLANU

PROMOCIJA KNJIGE PJESAMA MILUNKE MEDOJEVIĆ

Autor teksta i fotografija: Milanka Marić

U četvrtak, 28. rujna 2017. u Gradskoj knjižnici Umag, održana je promocija knjige pjesama "Srce na dlanu" Milunke Medojević, prve knjige u izdanju Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag.

Uvodnom dijelu ravnatelj Gradske knjižnice Umag je otvorio program pozdravom prisutnima i pohvalom Društvu Crnogoraca na kreativnoj aktivnosti i dobroj suradnji. Istaknuo je značajnu ulogu Društva u promicanju tradicije i kulture crnogorskog naroda, i povezivanja s Istrom, odnosno Bujštinom gdje Društvo djeluje.

Predsjednica Društva i urednica knjige Milanka Marić na početku večeri je pozdravila uzvanike i brojnu publiku, i kao moderator večeri obratila se prisutnima:

"Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" može biti ponosno da u desetoj godini djelovanja objavljuje i prvu knjigu pjesama, čija je autorica Milunka Medojević – jedna od njegovih osnivačica. Uspjeli smo odraditi izdavanje knjige, prvenstveno zahvaljujući njoj, koja je pjesme napisala, a uz posebne zahvale financijskoj potpori Grada Umaga, donaciji gospodina Dušana Roganovića, te suradnji i strpljivosti gospodina Valtera Sirotića i Ecija Jugovca iz Arty d.o.o. koji su tiskali knjigu.

Promocija knjige je događaj, radostan za autore, suradnike koji su radili na njoj; događaj koji obogaćuje društvo, sredinu u kojoj nastaje jer je stvoreno nešto novo, što ostaje i traje, i što svjedoči o nekom djelovanju i putuje dalje po prostoru i vremenu. Trag koji ostavlja ovisi o broju čitatelja, emocijama koje kod njih izaziva. Budući je ova knjiga, kako i sam naslov odaje, puna emocija, sjećanja na teške i tužne životne trenutke, ali i ljubavi prema zavičaju, prema dvjema domovinama, svojoj obitelji, vjerujemo da će naći ljubitelje takve poezije i opravdati svoje postojanje.

Povod za izdavanje knjige su česta recitiranja Milunkinih pjesama na našim druženjima, ali i događajima drugih udruuga i organizatora u Umagu, Bujama, Puli, Rijeci, Viškovu.

Jedna od najizvođenijih pjesama do sada je bila MOJE DVIJE MATI – DVIJE DOMOVINE, koju sam ja prepoznala kao himnu Društva."

Autorica je pročitala pjesmu, a publika je njeno izvođenje toplo pozdravila.

Zahvalivši se publici na dugom aplauzu, Milunka Medojević je naglasila da se pisanjem pjesama bavi još od djetinjstva,

premda sa dužim prekidima, a posebno se aktivirila zadnje tri godine i tako je nastala ova knjiga.

Milanka Marić je kao moderator i urednica predstavila knjigu "Srce na dlanu":

"Iako je ovih stotinjak pjesama podijeljeno u četiri cjeline – Domoljubne, Zavičajne, Ljubav u srcu i Tugu moja – one zapravo čine jednu cjelinu i prožimaju domoljublje, ljubav i tugu kroz sve pjesme. Ne možemo prihvatiti niti izjavu autorice da su pjesme pisane u desetercu, premda je vidljiv oslonac na narodnu poeziju, tradiciju i izgovor rodnoga kraja (neke pjesme bismo mogli prepoznati kao tužaljke ili naricaljke), ima pjesama pisanih vezanim stihovima koji se rimuju, do slobodnih i otvorenih, ali svi su prožeti emocijama koje im daju ritam i određenu melodičnost. U pjesmama je Milunka iznijela svoj život i živote svoje obitelji, uključujući običaje i tradiciju rodnoga kraja, ali i sadašnji svakodnevni život u drugoj domovini. Meni se osobno jako dojmila elegična pjesma Tragedija jedne mladosti u kojoj oplakuje pogibju brata u Australiji, ali kroz to opisuje težak i tužan život svoje majke, mlade udovice sa devetoro djece, a ti se motivi onda provlače i kroz mnogo drugih pjesama (*Mala pastirica, Lelo moja, Moja majka, Bratska tuga, Munja što mi život sprži, Piši mi brate...*). Premda autorica navodi da nakon te pjesme 30 godina nije pisala nikakve stihove, ta bol se i dalje provlači kroz pjesme i novijeg datuma. Događaj je toliko slikovito opjevala, kako u dalekoj Australiji, tako i u svom zavičaju,

uključujući, uz tugu rodbine prijatelja, i krajolik gdje se sve odvija – gdje plaču i brda i nebo i rijeke. Neke od pjesama novijeg datuma posvećene su umrlim prijateljima".

Dušan Roganović, autor predgovora, govorio je o jeziku u pjesmama i zahvalio autorici što je uspjela sačuvati crnogorski narodni izričaj i izraze koji polako nestaju iz svakodnevnog govora:

"Naslanjane na narodne pjesme ona vješto prepleće kroz stihove, da se jedva zamjećuje taj utjecaj. Pjesme koje se odnose na novu domovinu – Hrvatsku, obiluju portretima običaja i prekrasnim pejzažima Istre koji po nečemu nalikuju na one crnogorske". Složio se da su pjesme jedna cjelina i usporedio ih je sa filmskim slikama.

Ipak, kako život teče i donosi i radosne trenutke, tako se autorica okreće njima i piše pjesme o svojoj djeci, unucima, prijateljima, o životu i vremenu – uopće i ovome u kojem živimo.

Autorica Milunka Medojević, urednica knjige Milanka Marić i Sanja Bosnić večer su upotpunile svojim interpretacijama pjesama iz knjige: *Gusle bez guslara, Krvava Suza, Istarski Crnogorac, Čovjek, Koraci, Kako da krenem, Ljepotica, Volim*.

Prisutni su sa zadovoljstvom popratili čitanje stihova, poneki s iskazivanjem toplih emocija, ali zahvalni za lijepu večer, te su druženje nastavili uz domjenak.

AKTIVNOSTI ZBORA NZC RIJEKA

Mr. sc Jovan Abramović

Nakon izbora novog predsjednika i članova predsjedništva, rad NZC Rijeka znatno se poboljšao. Formirane su sekcije sa svojim rukovodiocima. Aktivnosti u Zajednici odvijaju se putem sljedećih sekcija: pjevački zbor, likovno-skulpturne izložbe, okrugli stolovi, recitatorsko-dramska i šahovska sekcija.

U zadnjih mjesec dana zbor je nastupio na gostovanju u Mjesnoj zajednici Podvežica dana 02.10.2017. godine povodom Dana starih osoba. U bogatom programu prepunom dvoranom gledatelja, naš zbor nastupio je sa pet pjesama. Nakon gromoglasnog aplauza, otpjevali smo još jednu pjesmu kao dodatak. Dobili smo mnogo pohvala ne samo od organizatora, već i od ostalih učesnika programa.

Dana 22. listopada 2017. godine pozvani smo od strane Turističke zajednice Vrbovsko (Gorski kotar) da nastupimo na manifestaciji Bundevidjada Vrbovsko koja je trajala dva dana. Nastupili smo u dva dijela pri čemu smo otpjevali tri crnogorske i dvije "domaće" pjesme. Nastup je bio vrlo uspješan. Upoznali smo i druge izvođače programa iz različitih dijelova Hrvatske te razgovarali o mogućoj suradnji.

Osim navedenog nastupili smo još dva puta na otvaranju izložbi slika u prostorijama Zajednice u Rijeci.

Do kraja godine planiramo nastupiti još dva puta i na taj način zaokružiti aktivnosti zbora u ovoj godini.

PORTO ETNO FESTIVAL GLAZBE I HRANE

Izvestio: Želimir Novaković

Porto etno jednodnevni je festival glazbe i hrane održan dana 09. rujna u Rijeci koji podvlači sintagmu Rijeke kao *Luke različitosti*. Povodom 20 godina tradicije Etno smotre – Dana nacionalnih manjina, petnaest je nacionalnih manjina i društava prijateljstva Rijeke i Primorsko-goranske županije na razne načine bilo uključeno u program: kuhanjem jela ili glazbenim nastupom.

Tijekom festivala posjetitelji su mogli isprobati nacionalne specijalitete Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Mađarske, Italije, Rusije, Ukrajine, Albanije, Slovačke, Češke i Makedonije. Mogla su se kušati jela židovske zajednice, te egzotična jela Indije, Trinidada i Tobaga, Kenije i Madagaskara.

Nakon gastro programa slijedio je glazbeni program u kojem su sudjelovali glazbenici iz Italije, Slovenije, Bugarske i Srbije. Zapaženi nastup imao je zbor NZC Rijeka koji je izveo splet pjesama iz svog repertoara.

LIKOVNO DRUŠTVO KVARNER U GALERIJI MONTENEGRINA

Voditelj galerije: Nikola Lučić dipl. inž. arh.

Amatersko likovno društvo "Kvarner" iz Rijeke otvorilo je izložbu slika svojih članova u galeriji NZC Rijeka u Križanićevoj 2/1 dana 27. rujna 2017.

Izložba je bila otvorena nastupom pjevačkog zbora zajednice "Montenegrini" sa sletom pjesama iz svog repertoara.

Likovno društvo "Kvarner" osnovala je 1990. godine nekolicina entuzijasta u namjeri okupljanja amaterskih slikara u okolici tadašnjeg sjedišta, Donje Vežice. I sam naziv Društva pri osnivanju bio je Likovno društvo „Vežica“. Pod tim nazivom Društvo djeluje do 2004. godine, kada mijenja ime u Likovno društvo "Kvarner". Samo ime asocira na šire djelovanje u okviru Županije što i jest namjera Društva. Dvadesetak članova, ljubitelja likovnog stvaralaštva, pojedinačno ili skupno, uspješno sudjeluje u većini slikarskih manifestacija grada Rijeke, te dviju županija - Primorsko-Goranske i Istarske. Time oni svojim slikarskim umijećem oplemenjuju mnoge prostore.

Likovni radovi tematski obrađuju svakodnevnicu našega kraja, kako barke i brodice, tako vedute starih gradića te aktivnosti ribarskih težačkih ruku. Posebno je vrijedno istaći humanitarno djelovanje Udruge. Članovi svoje radove počesto doniraju potrebitim udrugama kao primjerice Udruzi za pomoć MRO "SRCE" i Dječjoj bolnici Kantrida.

U Skradu je Društvo organiziralo dobro posjećenu slikarsku koloniju u Zelenom viru.

Ova izložba predstavlja nastavak uspješne suradnje s udrugama i ustanovama u zajednici.

Svoje radove su izložili Ivica Matulić, Marija Omerza, Josip Pavlaković, Siniša Popović, Zvezdana Žarkovac, Loredana Večerina, Željko Delač, Ljerka Delak, Dejan Dinić, Vinko Klovar, Štefanija Dada Kolarić, Josip Jurišić.

Likovni radovi tematski obrađuju motive primorskog kraja: barke, brodice, vedute starih primorskih gradića te aktivnosti težačkih ribarskih ruku.

Izložba je trajala od 27. rujna do 15. listopada 2017. godine.

PODMORSKI VALI U CRNOGORSKOM DOMU

Voditelj galerije: Nikola Lučić dipl. inž. arh.

U galeriji NZC Rijeka u Križanićevoj br. 2/I dana 18.10.2017. godine otvorena je zanimljiva izložba radova Udruge za kreativno stvaralaštvo "Vali" iz Kostrene. Udruga radi kroz likovnu radionicu koju vodi prof. Boris Roce poznati umjetnik skulptor. Ukrasni predmeti su rađeni u glini sa originalnom idejom postave eksponata pod morem gdje dobivaju prirodnu patina djelovanjem mora i postaju stanište morske faune. Tako je stvoren u blizini Urinja podvodni park izuzetno atraktivan za ronioce a nalazi se na dubini od 20 metara.

Postavljena izložba se sastoji iz umjetničke keramike visoke likovne vrijednosti i umjetničke fotografije eksponata iz podmorskog parka starih oko pet godina sa već nastanjenim primjercima morske faune.

Izložba je izazvala veliki interes posjetilaca kako za razgledavanje tako i za otkup pojedinih eksponata.

IZLOŽBA LJUBOMIRA I IVE STANIŠIĆA U SPLITU

Autor teksta i fotografija: Nataša Grahovac

U Galeriji Dioklecijan Muzeja Grada Splita, a u organizaciji Zajednice Crnogoraca Split, 04.11.2017. otvorena je izložba slika Ljubomira i Ive Stanišić. Otvorenje izložbe je započeto melodijama kantautora iz Splita Maria Dulčića koji je uveličao program pjesmama uz koje su zapjevali prisutni. Oko 50 Crnogoraca, Crnogorki, prijatelja Crne Gore i građana Splita okupilo se kako bi pogledali slike Ljubomira modernog impresioniste i Ive modernog ekspresioniste.

Prisutne je pozdravila Predsjednica Zajednice Crnogoraca Split Nataša Grahovac:

"Nakon godinu dana dogovora, napokon smo uspjeli organizirati zajedničku izložbu Ljubomira i Ive Stanišić uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine i Muzeja Grada Splita na

čelu s ravnateljicom Narcisom Boljšec Ferri. Iznimno mi je zadovoljstvo predstaviti Vam autore ovih iznimnih slika kojima dominiraju motivi iz tradicionalnog crnogorskog života s jedne strane i s druge strane ženska tijela slikana maestralno, snažnim, a ujedno nježnim potezima i intenzivnim bojama te predstavljaju "kuću naše duše"."

Ravnateljica Muzeja Grada Splita Narcisa Boljšec Ferri je poručila umjetnicima da je Split grad koji je ove slike jednostavno mora vidjeti i da joj je iznimno drago što se izložba odvija u ovoj Galeriji s obzirom na položaj u staroj gradskoj jezgri odnosno Dioklecijanovoj palači.

Predsjednica ZCS je sve prisutne uvela u tehniku slikanja Ljubomira i Ive: "...Na Ljubomirovim slikama dominiraju motivi iz tradicionalnog crnogorskog života koji se

odlikuju svjetlošću i svježinom boja. Ugledajući se na stare majstore umjetnik uspješno oslikava život Crnogorci i Crnogoraca. Dominacija svjetlosti na njegovim slikama Ljubomir ponekad ostvaruje utisak nadnaravnog. Kao bitan motiv na njegovim slikama pojavljuje se žena. Svojom osobnom poetikom Stanišić u svom stvaralaštvu pored kolorističkog vibriranja veoma spretno uključuje i svjetlost. Svjetlošću i pastuoznom bojom on stvara jedinstvo naglašavajući temu i sadržaj koji ga zaokuplja. Na njegovim slikama koloristički osjećaj pokazuje sve likovne najbolje koje on tako sigurno i cjelovito pretvara u izuzetan stvaralački doživljaj. Uljem na platnu slika superiorno obavješteno, pronicljivo i elegantno sve što čini trenutni sklad u prostoru ili sjećanju, ili sklad trenutaka koji imaju povijest i priču: portrete, pejzaže, mrtvu prirodu, apstrakciju, svakodnevicu i tradiciju kao eminentna kulturološka pitanja. Izloženim slikama na platnu, pratimo nevidljivu nit, a to je reprezentacija ženskog tijela u umjetnosti počevši od tranzicije iz rodovskog u građansko društvo što dovodimo u vezu sa dominantnim patrijarhalnim mentalitetom, pa se shodno tome javlja potreba žene da bude ravnopravna sa muškarcem. Krajem 18. potom 19. stoljeća, čak i početkom 20. stoljeća, da bi se istakle, i istakle svoju snagu, žene mijenjaju svoj

vizualni identitet gajeći sklonost ka odijelima šivenim po mjeri, kravatama i kratkoj kosi. Na slikama Ive Stanišić, suvremene žene u procesu samodefiniranja naglašavaju svoje tjelesne osobnosti i kroz njih pokušavaju da istaknu najdublje aspekte vlastitog bića. Ženska tijela slikana su maestralno, snažnim, a ujedno nježnim potezima i intenzivnim bojama i predstavljaju "kuću naše duše", tj. fizičku ekspresiju unutrašnjeg. Svi prikazi naglašeni su i neonskim bojama koje najviše privlače pažnju posmatrača a ženama sa slike daju odlike pop ikona što nam nije strano ako znamo da je jedan od najznačajnijih predstavnika umjetničkog pravca pop-arta Endi Vorhol, uveo neonske boje u vizualnu umjetnost '50-ih godina 20. stoljeća. Ona primjećuje da pored pitanja o načinu reprezentacije ženskog tijela u savremenom društvu, slike i performans Ive Stanišić predstavljaju sublimat određenih spoznaja o ženskom biću kroz tijelo i pokreću aktualna pitanja, između ostalog, pitanje rodovske emancipacije."

Nakon pjesme "Ta divna Splitska noć" koju je Mario Dulčić odsvirao na gitari a koju su svi prisutni pjevali, Ljubomir Stanišić je ipak uzeo gitaru i zasvirao "Oprosti mi pape". Svi su se pridružili pjesmi. Izložbu je otvorila Predsjednica ZCS te pozvala prisutne na mali domjenak u dvoru Muzeja.

HOMMAGE A STRAVINSKI

IZLOŽBA SLIKA JAGODE POPOVIĆ

Autor teksta i fotografija: Vesko Pejović

U dvorcu kralja Nikole u Baru, 8. septembra 2017. godine, pred velikim brojem ljubitelja umjetnosti iz više crnogorskih gradova, upravnik galerije i urednik likovnog programa Kulturnog centra Bar i Barskog ljetopisa mr **Milun Lutovac**, je otvorio izložbu slika "**Hommage a Stravinski**" akademske umjetnice iz Zagreba **Jagode Popović**. Otvaranje izložbe obogatio je i kompozitor i pijanista **Rinat Kurmašev**, koji je izveo kompoziciju Stravinskog, a potom i svoje djelo posvećeno ovom ciklusu slika.

Ovo je druga samostalna izložba **Jagode Popović** u Crnoj Gori. Slike ciklusa "**Hommage a Stravinski**" rađene su tehnikom akrilik na platnu. U katalogu koji prati izložbu, Jagoda je zapisala:

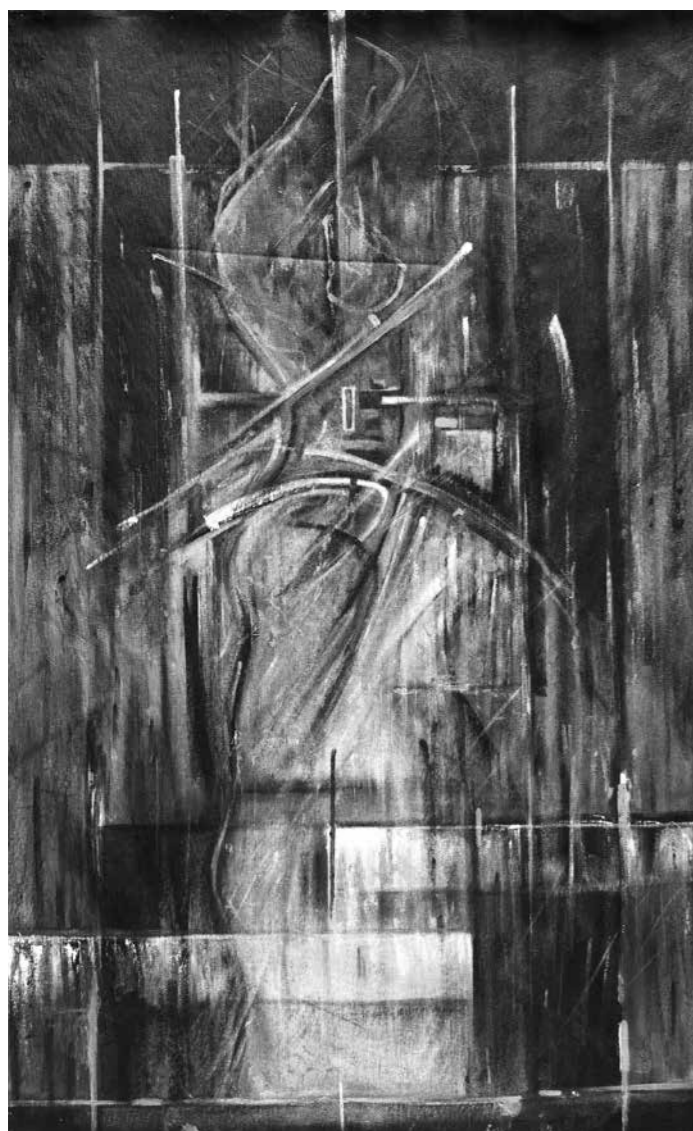
"Nakon ciklusa slika "Četiri godišnja doba" inspirisanog djelom italijanskog baroknog kompozitora Antonija Vivaldija, na kojemu sam radila prije par godina, moj se slikarski rad nastavlja nadahnut muzičkim kompozicijama. U ovom slučaju je riječ o slavnom djelu "Posvećenje proljeća", avangardnog ruskog kompozitora Igora Stravinskog. Tema koja je nadahnula velikog kompozitora bazira se na paganskom ritualu staroruske tradicije, u kojem mladu nevinu djevojku izabiraju da bi je žrtvovali bogu proljeća. Kako

bi probudili zemlju iz zimskog sna, djevojka je prinuđena plesati ritualni ples do svoje smrti. Ono što me posebno inspirisalo za prenošenje moga doživljaja muzike u slikarski izraz jeste impresivna dinamika i snaga ritma koje djelu daju posebnu ekspresivnost. Upravo me ta ekspresivnost vodila da sam nagonski koristila ekspresionistički slikarski izraz, što se odražava na kolorit, strukturu i uopšte na karakter mojih kompozicija.

U radovima koje izlažem transponiram na likovni način sve ono što je muzika Igora Stravinskog pobuđivala u meni. Dakle, kompozicije ovog ciklusa nijesu moguća ilustracija muzičkog djela, premda je ono pisano za balet, već odražavaju ono što je kroz dinamiku, zvuk i ritam iniciralo u meni likovni izraz. Boje i linije u slikama postaju ekvivalent auditivnog. Sliku gradim oslobođenim potezima, kolorističkim odnosima i strukturom slikanih površina kako bih naglasila već spomenutu ekspresivnost, dinamiku i ritam muzičkog djela.

U procesu rada polazila sam od ljudske figure, dakle pokreta ženskoga tijela koje sam slikarskim postupkom, od prepoznatljive anatomije korpusa, pretvarala u određenu vrstu znakova kojima se izražavala simbolična gesta koja

je istovremeno postajala i apstraktni slikarski znak. Tako se u ritmu slikarskog postupka tijelo gubilo do neprepoznatljivosti, odnosno izražavala se emanacija energije koja prizor iscrpljujućeg plesa pretvara u magiju ritmova ritualnog žrtvovanja. Odsutnost figurativnog nadomještena je ekspresivnošću kolorističkih kontrasta, koji kroz pretapanje pigmenata, scene žrtvovanja transformišu u apstraktne prizore nijemih zvukova posvećenih ovom izuzetnom djelu razarajuće stvaralačke snage."

Riječ mr Miluna Lutovca: *Hommage a Stravinski* – Jagoda Popović:

"Dinamika i snaga ritma, plavičasti koloriti ritualne, svjetlosne kompozicije, kao i originalni ekspresionistički slikarski izraz Jagode POPOVIĆ, osobenom stilističkom i sugestivnom strukturom, skrivenom pod plaštom intenzivnih emocija, na lucidan i iskren način odaju počast čovjeku kojeg je "T I M E" označio kao jednog od najuticajnijih ljudi 20. Vijeka, Igoru Stravinskom.

Kod Popovićeve ljudske figure više su likovna, a manje ilustrativna polazišta. Pokret ženskog tijela kao da sam sebe razbija i iznutra osvjetljava. Sam sebe pretvara u simbol i gest, to jest, apstraktni slikarski znak. Kao da se, po ko zna koji put, potvrđuje ono da "slikarstvo nije prikazivanje,

već simfonijska modulacija vizuelnih utisaka...".

Posmatraču nije lako da sve ovo dato na Popovićevoj barskoj postavci obuhvati vidom, ako ne posegne za onom najjednostavnijom idejom da je slikarstvo unutrašnja strana muzike koja se ne da naslikati, ali se o njoj i njenim tonskim obrisima može eho-slikom svjedočiti. Ona je iznad riječi i boje, i ne treba joj bliži tumač od sluha za nju otvorenog i spremnog duha.

Posmatrati sliku znači čuti je! Stravinski, jednako kao Kandinski, i ini ahemičari duha, darove muzike, linije i boje prinose Bogu igre, kao što to čini, inspirisana njihovim djelima, Jagoda Popović.

Slika ne treba da priča priču. Ona mora da ima sluh za biće kompozicije i slobodu ekspresije. Mora da teži nečemu novom, nečemu što nosi znakove imaginativnih nota – onom prastarom, paganskom ritmu, kojeg je Stravinski tonski iscertavao "gudalom u pratnji roga", budeći, neobičnom stvaralačkom snagom, ono skriveno, mitološko i istinito u nama.

Ritmička odstupanja i harmonijska domišljatost, kao i sluh za majstorsku orkestraciju, upravo je ono što čini djelo Jagode Popović jedinstvenim i bliskim skoro neuhvatljivom MODELU - DJELU "Posvećenje proljeća" Igora Stravinskog."

IZLOŽBA HRVATSKE KARIKATURE NA CETINJU

Autor teksta i fotografija: Vesko Pejović

Trećeg oktobra u 18 h u organizaciji Udruženja karikaturista Crne Gore, Hrvatskog društva karikaturista i Matice crnogorske Ogranak Cetinje otvorena je izložba 90 radova 47. hrvatskih karikaturista. Pošto je dan bio lijep program je održan ispred Galerije Matice crnogorske u Njegoševoj ulici.

Nakon numere SICILIANA AND RIGODIN IN THE STYLE OF FRANCOEUR koju je sa posebnim senzibilitetom izvela šarmantna profesorica violine Ivana Majić Kaluderović prisutne su pozdravili Luka Lagator, majstor karikature, Davor Trgovčević, predsjednik Hrvatskog društva karikaturista i ambasador Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić koji je i otvorio izložbu.

Riječ Luke Lagatora:

"Imamo izuzetnu čast i zadovoljstvo da u našem gradu svoje radove izlažu članovi Društva hrvatskih karikaturista. Četrdeset sedam autora izložilo je 90 radova. Ovo Društvo osnovano je 1985. godine, 12 godina prije Udruženja karikaturista Crne Gore. Do ove izložbe je i došlo na osnovu saradnje Društva hrvatskih karikaturista i našeg Udruženja, a Matica crnogorska je to svesrdno podržala i pomogla.

Na ovoj izložbi, kao što to obično biva kada je u pitanju karikatura, imamo radove "bez riječi", jer osnovni cilj karikature i jeste da bez riječi često kaže više nego stranice napisanog teksta o istoj temi. Naravno, ima i karikatura sa oblačićima, u kojima autori saopštavaju svoju duhovitu dosjetku, kompletirajući tako cjelovito djelo komičnog ili satiričnog sadržaja. Jedan broj radova je u obliku mini stripa, svojevrzni komiksi, gdje umjetnici, osim humorističko-satirične poruke, prikazuju svoju vještinu u likovnom komponovanju ideje i scenskom kadriranju. U ovom žanru predstavljeni su: Srećko Puntarić, Ljubica Heidler, Antun Smajić i Marina Braović.

Posebnu vrijednost ovoj izložbi dali su karikaturisti portretisti. Radi se o izuzetnim majstorima u svom zanatu od kojih su se neki i međunarodno afirmisali kao takvi. Portretisti su: Petar Pismestrović, Davor Trgovčević, Milan Lekić, Miroslav Gerenčer, Ana Gezi i Ivica Kolumbić. Ovdje imamo priliku da, osim radova nastalih u studiju, prisustvujemo i nastanku radova "in situ" tako da publika i sama učestvuje u ovom događaju.

Na ovoj izložbi su zastupljeni, a neki i ovdje prisutni, autori koji su se odavno afirmisali i na svjetskom nivou, osvajajući nagrade i na najpoznatijim internacionalnim festivalima, salonima i konkursima karikature. Ovom prilikom ja bih istakao: Mojmira Mihatova, Petra Pismestrovića, Nikolu Listeša, Damira Novaka, Roka Idžojića, Zdenka Puhina, Srećka Puntarića i Slobodana Butira.

Svaki autor zaslužuje posebnu pažnju, a ja sam bio slobodan da izdvojim neke, pošto bar donekle poznajem svjetsku scenu kada je u pitanju takozvana salonska, festivalsko-takmičarska karikatura, koja se inače svodi pod zajedničkim nazivom "cartoons".

Za ovu izložbu radovi su birani upravo po tom principu, pa je uglavno izostala ona dnevna, novinska karikatura, koja nam je često najbliža i najinteresantnija jer obrađuje dnevno-politički trenutak koji svi prepoznamo i na prvi pogled. Ovdje dominiraju radovi čijim je autorima stalo da oni budu od trajnije vrijednosti, kako po ideji, tako i po svojoj likovnosti. Mislim da su u tome uspjeli, da su nas tako obogatili i oplemenili, na čemu smo im zahvalni."

Predsjednik Hrvatskog društva karikaturista Davor Trgovčević naglasio je da je ova izložba nastavak dugogodišnjeg prijateljstva i suradnje sa crnogorskim karikaturistima, posebno sa Darkom Drljevićem i Lukom Lagatorom, velikim imenima evropske i svjetske karikature i dodao:

- Kako u Hrvatskoj nijesu baš zastupljene karikature u novinama, to upravo ovakvim izložbama pokušavamo nadomjestiti taj nedostatak...

Spomenuo je da su sve izložbe koje HDK organizira zapravo nastojanje da se karikatura što više približi publici kojoj je i namjenjena, obzirom da je na ovim prostorima potpuno neopravdano zanemarena.

Zahvalio je domaćinima na gostoprimstvu, svima prisutnima kao i hrvatskom veleposlaniku u kojem je prepoznao velikog ljubitelja i poštovatelja karikature.

Riječ ambasadora Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Veselka Grubišića:

"Uvaženi predsjedniče Hrvatskog društva karikaturista gospodine Trgovčević, uvaženi predsjedniče Matice crnogorske Ogranka Cetinje, gospodine Lagator, gospodine konzule Vuković, gospodine Darko Drljević, predstavniče Udruženja karikaturista Crne Gore, mile dame i draga gospodo.

Čast mi je pribivati ovdje s vama u prostorijama Matice crnogorske. Ovdje na Cetinju naći ćete Kraljevsko kazalište kojega je projektirao veliki hrvatski arhitekt Josip Slade. Tu ćete naći i bistu Mažuranića, slavnog hrvatskog prosvjetitelja i pisca velebnoga epa Smailaga Čengić. Poviše Cetinja, na Lovčenu, naći ćete Njegošev mauzolej, djelo najvećeg hrvatskog kipara Ivana Meštrovića. Darovao ga je Crnoj Gori za krišku sira i pleće od ovna. Stoga je gotovo prirodno da i vaša izložba obitava ovdje na Cetinju.

Poseban mi je privilegij biti na otvorenju ove izložbe hrvatskih karikaturista. Rekoše mi da su ovdje radovi četrdeset šestorice izvrsnih. Malo mi je tko u životu donio toliko radosti koliko ste mi donosili vi hrvatski karikaturisti. Gotovo uvijek vaša su djela bila duhovita i mudra. Toliko ste puta bili ispred svojega vremena krčeći put prema boljim i pravednijim društvenim vrijednostima. Eh, da je samo

bilo više gledati i iščitavati poruke vaših djela, mogli smo ostvariti još bolje i pravednije društvo. U vašem izričaju uvijek je lako pronaći humor, a nije teško niti vidjeti dubinu poruka koje kao najveći klasici prenosite i to s takvom lakoćom. Hvala Vam na vašim svakodnevnim darovima koje šaljete svakom hrvatskom građaninu u Svijetu. Danas ste svoj um i nadarenost darovali Cetinju i Crnoj Gori. Vi niste kamenčić u hrvatskom mozaiku vi ste divni mozaik koji promiče Hrvatsku.

Republika Hrvatska svesrdno pomaže Crnoj Gori na njezinom putu u euroatlanske integracije. Vjerujem da neće proći dugo vremena kada ćemo Crnu Goru pozdraviti u Europskoj uniji.

Siguran sam da ćete im i vi pomoći svojim djelima i poznanstvima koje imate diljem Europe, a zavrijedite ih svojim marom i velikim djelima.

Dragi hrvatski karikaturisti želim još puno uspjeha. Znam da ćemo svi nastaviti uživati u vašim duhovitim i mudrim porukama!

Hvala na pozornosti!

Neka nam žive naše dvije susjedne Domovine!

Živjela Hrvatska! Živjela Crna Gora!"

Posjetioce izložbe posebno je oduševilo besplatno crtanje portreta koje su priredili hrvatski umjetnici.

DODJELA NAGRADA MIRKO KOVAČ

U rovinjskom Multimedijalnom centru 5. oktobra svečano su otvoreni 4. Dani Mirka Kovača, posvećeni jednom od najznačajnijih suvremenih pisaca 20. stoljeća s ovih prostora, a koji je posljednjih 20 godina živio i stvarao u tom gradu.

Nagrada Mirko Kovač dodjeljuje se već treću godinu u četiri ravnopravne kategorije: za najbolji roman, za najbolju knjigu eseja ili publicističku knjigu, za najbolji scenarij po snimljenom filmu i za najbolje djelo mladoga autora za djela objavljena ili prvi put prikazana na području Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije.

I ovaj put na okupu su se našli prijatelji i poznavatelji Kovačeva djela koji su tijekom tri dana iznijeli svoja promišljanja na teme o kojima je govorio i pisao sam autor. Ovogodišnji Dani Mirka Kovača obuhvatili su razgovore s dobitnicima Nagrade Mirko Kovač za prošlu godinu a to su Damir Ovčina, Ivan Čolović, Mirjana Karanović i Hana Jušić, dva okrugla stola te svečanu dodjelu nagrada.

Od 10 najboljih jugoslavenskih filmova snimljenih u to vrijeme tri su nastala po scenariju Mirka Kovača - Lisice, Mali vojnici i Okupacija u 26 slika Lordana

Zafranovića koji je s Kovačem surađivao 20 godina. Prvoga dana nakon svečanog otvaranja s dobitnikom prošlogodišnje nagrade za esej Ivanom Čolovićem iz Beograda razgovarao je Tomislav Brlek a nakon toga prikazan je film 'Ne gledaj mi u pjat'. 6. oktobra je održana projekcija filma Dobra žena i razgovor s Mirjanom Karanović, dobitnicom nagrade za scenarij. Ovogodišnji Dani Mirka Kovača završili su u subotu, u kazalištu Gandusio svečanom dodjelom nagrada koja nosi ime ovog proslavljenog pisca.

Žiri u sastavu Vlaho Bogišić – predsjednik žirija, Predrag Antonijević, Enver Kazaz, Borka Pavičević i Dragan Radulović na svom sastanku 1. i 2. oktobra za najbolja djela koja su dobila Nagradu Mirko Kovač, a koja se sastoji od novčanog dijela za svaku kategoriju 5000 eura te povelje, izabrao je Hanu Jušić za scenarij 'Ne gledaj mi u pijat' (u kategoriji najboljeg djela mladog autora), potom Ivana Čolovića za knjigu eseja "Smrt na Kosovu polju. Istorija kosovskog mita", Mirjana Karanović, Stevan Filipović i Darko Lungulov za scenarij za "Dobru ženu" te Damir Ovčina za roman "Kad sam bio hodža".

VEČER SA PAVLOM GORANOVIĆEM

CRNOGORSKI KNJIŽEVNICI U ZAGREBU I HRVATSKI U PODGORICI

Autor teksta: Maša Savićević
Fotografije snimio: Danilo Ivezić

Utorak, 10. listopada, u Europskom domu u Zagrebu održana je Večer sa Pavlom Goranovićem u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore.

Na početku večeri prisutnima su se obratili predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Dušan Mišković i Zvonimir Deković predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore koji je istaknuo kako je cilj projekta "rušiti stereotipe, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u Crnoj Gori, jer znamo da su države samo geografski pojmovi, a od mudrog i pravilnog angažiranja ljudi s obje strane odnosi u državama mogu biti loši ili dobri".

Nakon uspješnog predstavljanja Ivane Simić Bodrožić u Tivtu (2015.), akademika Mladena Lompara u Zagrebu (2016.), ove godine predstavili su crnogorsko-hrvatskog pjesnika, književnika, akademika Pavla Goranovića. Moderator večeri bio je Danilo Ivezić predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, a govorili su Vanda Babić, Dimitrije Popović, Goran Matović, Ivica Prtenjača i Pavle Goranović.

Kako opisuje pjesnik Ivica Prtenjača, Goranovićev život podijeljen je u dvije zone – društvenu i pjesničku. Bivši savjetnik Predsjednika Vlade Crne Gore, direktor Zavoda za školstvo Crne Gore, ministar kulture, poslanik u Skupštini Crne Gore i predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, Pavle Goranović diplomirao je na odsjeku za filozofiju na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Bavi se poezijom, prozom, esejistikom, dobitnik je nagrade za najbolju knjigu poezije objavljenu u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Republici Srbiji i Hrvatskoj 2009. godine, proglašen je najboljim crnogorskim lirikom 2010. i 2011. godine, a njegove knjige i književni radovi prevedeni su na više jezika (engleski, njemački, francuski, ruski, švedski, albanski, ...). Objavio je knjige *Ornamentika noći* (Cetinje, 1994), *Čitanje tišine* (Vrbas, 1997), *Knjiga privida* (Podgorica, 2002), *Kako mirišu knjige* (Zagreb, 2008), *Tin*

Ujević i Crna Gora (Zagreb, 2008), *Cinober* (Sarajevo, 2009), *Grad punog mjeseca* (Cetinje, 2014) i *Imena čežnje* (Podgorica, 2015).

Od 2013. godine je član Odbora za književnost CANU, a za vanrednog člana Crnogorske akademije nauke i umjetnosti izabran je 18. decembra 2015. godine.

Profesorica Vanda Baković opisala je Goranovićevo pjesništvo kao "riječ koja nas vodi negdje između stvarnosti i sna vlastitosti; uvodi nas u nutrinu i traži od nas promišljanje... Nema tu razbacivanja lakim riječima i gađenja jeftinim emocijama. Tu je sve poredano prema odabranom kriteriju: domovina, zavičajnost, ljubavi, odlasci, ljeta i jeseni...".

Akademik Dimitrije Popović posebno se osvrnuo na Goranovićev sentimentalni odnos prema knjizi i "opojni, zavodljiv miris njegove poezije". U toku večeri, Goran Matović prisutne je počastio s nekoliko interpretacija Pa-

vlovih pjesama.

Sam pjesnik na kraju se prisjetio nedavno preminulog Mladena Lompara, velikana crnogorske, ali i hrvatske poezije i književnosti kojemu je posvetio pjesmu *Klub boćara*.

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u suradnji sa Hrvatskim nacionalnim vijećem Crne Gore već treću godinu za redom realiziraju zajednički projekt pod nazivom Crnogorski književnici u Zagrebu i hrvatski u Podgorici. Zamisao cjelokupnog projekta je da hrvatski književnici u Crnu Goru dolaze u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, a crnogorski u Hrvatsku u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore, s ciljem predstavljanja značajnijih suvremenih književnika ove dvije države u sredinama druge, kao aktivnost dvije nacionalne zajednice u jedinstvenoj programskoj aktivnosti.

EROTIZAM GORSKOG VIJENCA

Autor teksta: Dimitrije Popović

Crnogorski i hrvatski likovni umjetnik i književnik, akademik Dimitrije Popović je održao predavanje na temu "Pjesnik u mantiji" 18. septembra u Multimedijalnoj sali KIC-a "Budo Tomović" u Podgorici. Predavanje je održano u okviru serijala "Njegoš naš nasušni" koji organizuje Društvo za očuvanje crnogorske duhovne baštine (DOB), povodom 170 godina od publikovanja "Gorskog vijenca" uz podršku KIC-a "Budo Tomović".

Danas kada se obilježava 170 godina od objavljivanja Gorskog vijenca razumljiv je pojačan interes za ovo, po općem mišljenju, najbolje i najpopularnije Njegoševo djelo. U ponovnom iščitavanju značenja pjesnikovog rodoljubno-algorijskog spjeva, svih njegovih misaono poetskih kvaliteta, našu pažnju zaokuplja ono što na izvjestan način provokativno obogaćuje siže djela i baca zanimljivo svjetlo na tragični lik crnogorskog pjesnika. U tom nas smislu zanima delikatno pitanje što se odnosi na onu intimnu stranu Njegoševe ličnosti. Zsigurno nije bilo lako uspostavljati "tužnu armoniju" između prohtjeva tijela ili naslada puti i dostojanstva duhovnog autoriteta vladike što podrazumijeva apstinenciju profanih zadovoljstava. U koliko su mjeri stihovi erotskog sadržaja odraz Njegoševih lascivnih fantazama, a u koliko odraz vlastitog ljubavnog iskustva transponiranog u literarnu formu? Na ovo pitanje je teško dati decidan odgovor. Ali upravo nam to daje za pravo da formiramo mišljenje koje se bazira na nekim delikatnim pojedinostima iz pjesnikove biografije i evidentnog erotskog naboja njegovih stihova. "Pustinjak cetinjski" je bez sumnje živio intimno raspeće svoga bića. Poznate su spekulacije o njegovoj ljubavnoj vezi iz Perasta, 1844. godine koja je po nekima inicirala pjesmu "Noć skuplja vijeka", zatim javno izražavanje otvorenih simpatija prema slavnoj plesačici Flori Fabrin iz Trsta, što je takođe rezultiralo pjesmom ("Tri dana u Triestu"), te na kraju boravci u Veneciji, Beču i Napulju ukazuju na delikatne okolnosti u kojima se nalazio vladika crnogorski. Ova delikatnost u kontekstu intimnih problema ima posebno značenje obzirom na činjenicu da je Njegoš prvenstveno bio pjesnik. Rođen je kao istinski poeta, a sticajem okolnosti je postao vladika crnogorski. U tom smislu je njegov senzibilitet po prirodi stvari bio posebno izražen u odnosu na žensko biće. Zbog svog pjesničkog dara i društvenog statusa duhovnog i svjetovnog poglavara, Njegoš je kao kršćanin morao biti svjestan stimulatavnog djelovanja zabrane. "Za čovjeka se

zabrana, kako kaže Žorž Bataj, nikada ne javlja bez otkrića zadovoljstva, niti se zadovoljstvo javlja bez otkrića zabrane unutrašnje iskustvo erotizma traži od onoga ko ga doživljava da u istoj mjeri osjeća zebnju na kojoj se temelji zabrana i želju koja vodi njenom gaženju".

Pouzdan način oslobađanja unutarnjeg konflikta rezultirao je bogatom poetskom formom Njegoševe stvaralačke osobnosti. Upravo nam pjesnikovo djelo, u ovom slučaju "Gorski vijenac", otkriva složenost Njegoševog erosa, upućuje na specifičnost vladčinog libida. Posebno je zanimljivo Mustaj kadijino divljenje lijepoj Fatimi. To se divljenje ostvaruje inventivnim metaforama iznimne izražajnosti poput one "usne su joj ružom uždene". Arhaična riječ "uždene" gotovo idealno izražava pjesnikovu strastvenu prirodu. Crvene usne gore od mirisa što raspaljuje požudu. Da li je Njegoš u Mustaj kadijinom divljenju lijepoj Fatimi projicirao sopstveno divljenje rafiniranom istočnjačkom erosu, ljepoti hurija, pitanje je oko kojeg su se razilazila mišljenja tumača pjesnikovog djela. Ono što je posebno zanimljivo u opčinjenosti zanosnom muslimankom, dokazuje da je i Njegoš imao svog "anđela bizarnosti". Klimaks divljenja prema Fatiminom tijelu izražen je završnim stihom: "Blago odru na kome počine". Sa aspekta psihoanalitičkog tumačenja ovoga stiha mogu se naći zanimljive interpretacije. Zašto je pjesnik izabrao odar? Zašto zavidi odru? Je li prožimanje erosa i smrti neizbježno, bolje reći nužno? Da li Njegoš do te mjere osjeća ljepotu ženskog tijela da se (ne)svjesno želi poistovjetiti s odrom? Njegovo se biće projicira u odar, jer neposredno želi osjetiti tijelo žene. Nakon pokopa Fatiminog tijela ostaje sjećanje na iskustvo sjedinjenja. Ostaje snažno osjećanje tijela kao zanosna uspomena koja će vječno živjeti u odru, u pjesniku kao odru vlastite neutažene žudnje. Toliko je lijepa da je i mrtvu želi.

Treba reći da proces stvaranja pjesme uz nadahnuće uklju-

čuje i pjesnikovo racionalno biće. Dakle, osim intuitivnog i smišljeno oblikovanje djela. (O ovome nam je Edgar Alan Poe ostavio dragocjeno svjedočanstvo u svojoj čuvenoj, Filozofiji kompozicije"). Prema tome odar je kao predmet svjesno izabran. On je predmet pasivnog posredovanja pjesnika s predmetom njegove želje, ili kako bi se psihoanalitičarskim rječnikom kazalo "transfer ega na predmet". Žena je za pjesnika lijepa i u smrti. Sumnjamo da je u ovom slučaju riječ o Njegoševim nekrofilskim sklonostima. Njegoševa poetska strategija u kontekstu erotskog je iznimno efikasna. Bazirana je na potenciranom kontrastu. Umjesto lirskog završetka u nizanju metafora Njegoš poetira bizarnim ekstremom. Senzualnost, požuda i strast egzistiraju u domenu smrti. Zavodljiva ljepota erosa transferira se u nekrofilno. U lijepoj Fatimi položenoj na odar adoracija ženstva dovedena je do paroksizma. Na taj je način sprega erosa i tanatosa u Gorskom vijencu izražena na osebujuć način. Sagledano kroz kontekst potisnutih želja i zatumljenih nagona odar može biti i projekcija pjesnikovih nerealiziranih žudnji. Ne daje li nam Njegoš za pravo da pomišljamo i na fenomen "pogrebnog fetišizma"? Odar može poprimiti i značenje korotne postelje na kojem će ležati Fatimino tijelo. Pjesnik sugerira u svijesti čitatelja morbidnu sliku afektivnog naboja. Završni Njegošev stih o zanosnoj Fatimi nije samo neumitna spoznaja o neminovnosti smrti, nego i dokaz da se smrt nadilazi, nadživljava erosom poezije. Smrt je u funkciji privlačne snage erotizma. Vladika je svjestan da tragična realnost življenja kroz poeziju ulazi u metafizičke dimenzije u kojima se izražava njegova neuništiva potreba za ljepotom erosa.

Fenomen erosa i smrti u Gorskom vijencu ogleda se i u liku Vuka Mandušića. Njegoš ga prikazuje kao oličenje ratničke hrabrosti i junaka meka srca kojem ženska ljepota može zavrtjeti svijet oko glave. ("Kad je vidu da se smije malada, svijet mi se oko glave bvrtil") Ali neustrašivi junak će izraziti prema ženi i agresivni karakter svoje prirode. U protivrečnosti svoga bića Mandušić se ipak suzdržava o prestup. U tome ga sprečavaju moralne skrupule. Da nije, kako kaže "deve-torostruki kum" s banom Milonjićem "bi mu mladu snahu ugrabio" i s njom bježao po svijetu. Da li se presmjelo pitati je li kumstvo poetski supstitut za mantiju? Da Njegoš nije poglavar crkve "ugrabio" bi Milicu Stojadinović, Srpkinja, kao što je jednom prilikom izjavio: "Da nijesam vladika eto knjeginje Crnoj Gori".

U kontekstu hrišćanskog poimanja ženskog tijela demonska dimenzija erosa je na djelu. Mandušića upravo "đavo jednu večer nagna" da noći u kolibi Milonjića. I ovdje Njegoš efektno sprovodi pjesničku strategiju. Radnja se događa u tajanstvenom okrilju noći. Mandušićeva opčinjenost ženskom ljepotom sagledana je takođe u kontekstu smrti. I ovom se prilikom smrt javlja kao glavni motiv koji afirmira eros. "Noć je mjesečna", pred zoru "vatra gori nasred sjenokosa, stvarnost sna puna je fine simbolike. Zanosna snaha sjedi pored vatre i češlja niz grudi dugu raspuštenu kosu što joj

pada "niže pojasa". "Tuži mlada devera Andriju". Junak, voajer, zadivljen je ženskom ljepotom. Riječi ga njene za "srce ujedaju". Opčinjen njome "plače ka malo dijete". Ljepota žene je toliko moćna i toliko zavodljiva da Mandušić zavidi Andriji što je poginuo, jer: "lijepa li ga usta ožališe, lijepe li ga oči oplakaše". Njegošev erotski ekstrem dovodi do perverzno izražavanja opčinjavajuće moći erosa. Živi Mandušić zbog ljepote žene zavidi mrtvom Andriji. Atributi ženine ljepote vrijedni su Andrijine smrti ne samo za Mandušića nego i za bana Milonjića.

Ali, crnogorski vitez nije samo slab na ženske čari. Prema svojoj snahi, koja je bila opsjednuta đavolom, izražava sadističku prirodu svoga bića. Mandušić nema Isusovu moć da može osloboditi ženu vlasti demona kao Mesija Mariju Magdalenu. Kako ni molitve po manastirima nijesu pomagale egzorcizmu junakove snahe Anđelije, Mandušić primjenjuje krajnje surov način "ozdravljenja". Fizičko kažnjavanje tijela pokazalo se efikasnim. "Te ja uzmi trostruku kandžiju, uženi joj meso u košulju". Na ovakav način Sofoklovskog smisla za surovost i sirovost poetskog detalja, Njegoš pokazuje sadističku osobinu svoje fantazije. Čitatelju se snažno sugerira nanošenje fizičke boli opsjednutoj ženi kojoj su meso i košulja u krvi sjedinjeni u bolnom tijelu. Psihoanaliza bi u ovom detalju našla De Sadvosko uživanje u nanošenju bola zlostavljanoj ženi. (Isidora Sekulić povodom detalja kažnjavanja navodi maliciozno da je to "crnogorski način", kao da pripadnici drugih nacija ne ispoljavaju agresivnost prema ženama).

Na kraju ovog sažetog osvrtu treba reći da je Njegoš imao apsolutne sklonosti prema ženama koje su u pjesničkoj formi izražene u rasponu od lirskog zanosa do grubijanskog izivljavanja. U pjesnikovom tragičnom biću erotizam pomiruje svoje suprotnosti. Rade Tomom i Petar II su dva lica iste osobnosti. Gorski vijenac je poetsko ogledalo u kojem se nenametljivo ali snažno zrcale fatalna lica erosa.

II

Uvijek zanimljiv i intrigantan Njegošev odnos prema ženama nameće problem obrade ženskih likova u pjesnikovom djelu. Njegošev stav prema ženi je bio ambivalentan. S jedne strane divljenje koje poprima oblik adoracije, s druge sumnjičavost i omalovažavanje. Kako je temat Njegoš i žene veoma složen i zahtijeva veliku elaboraciju, ovom ćemo prilikom obratiti pozornost na neke problematične stavove koje je izrazila Isidora Sekulić o crnogorskom pjesniku i vladici. U njenoj čuvenoj knjizi "Njegošu knjiga duboke odanosti" pored spisateljičinog ironičnog odnosa prema Vuku Mandušiću kao "stručnjaku za snahe" poseban komentar zaslužuje odnos prema erotizmu u Njegoševom djelu. Srpska književnica kaže kako "Vladičine ljubavi nisu bile ni ljubavni život ni ljubavne veze nego kurjačka glad i zasićenje". U najmanju ruku čudi pomanjkanje Isidorinog pjesničkog rafinmana kada upotrebljava vulgarnu metaforu

za vladiku i pjesnika kao što je "kurjačka glad". Očito je za Isidoru Sekulić Njegoševa mantija odviše crna i neprozirna te nije u stanju suptilnije prodrijeti u one zamršene slojeve vladčinog ega prožete erosom. Spisateljica zaboravlja da je onaj kome se bezgranično divi i koga naziva "monahom", ustvari čovjek strasti, čovjek one romantičarske prirode, kome je vrednija jedna ljubavna noć od cijelog jednog vijeka. Očito da ugledna pjesnikinja vidi i doživljava Njegoša sputanog crkvenim statusom, koji kad mu se ukaže prilika, izživljava svoje nagone poput spomenute podmukle krvoločne zvijeri. Ovakav vulgarno jednostran pristup ukazuje prije svega na nerazumijevanje kao i nemogućnost da se prodre dublje u psihologiju muškarca kakav je bio Njegoš. Poznato je da je vladika volio žene i upravo je živio te „ljubavne veze“ na intenzivan način, u onim mogućnostima kakve su mu dozvoljavale date okolnosti. Njegoš je živio i osjećao ljubav koju je i htio i smio pokazivati i izražavati, što je dokazao i u životu i u poeziji.

Povodom pjesme "Paris i Helena" poznatijom pod imenom "Noć skuplja vijeka" Isidora Sekulić će zapisati da je to pjesma "velikog pjesnika ali monaha". Što se želi istaći ovakvom konstatacijom? Riječ "ali" čini se ključnom jer Isidora očito smatra da autorstvo monaha umanjuje vrijednost djela. Mantija pjesnikinji opet zamućuje pogled, sprečava da jasno vidi tvorca pjesme kao muškarca, strastvenog mladog čovjeka koji pjeva o jednom ljubavnom iskustvu. Stoga, treba opet naglasiti kako banaliziranje Njegoševog erosa, kao "pjane kurjačke gladi", svodi predstavu o pjesniku na slijepo oslobađanje potisnutoga nagona prisilne apstinencije u puki seksualni konzumerizam žene kao objekta.

Isidora Sekulić tvrdi kako su Njegoševe žene "vizije muškaraca, ne ličnosti, i ne duhovna bića". Te "lepotice telom", nastavlja pjesnikinja, te "vile mahom su bezimene ili nose samo ime bez prezimena". Takođe navodi, povodom pjesme "Noć skuplja vijeka", kako žena nema "ličnog lika", ima samo "delove tela". Očigledno se ovdje radi o dubljem nesporazumu, rekli bismo feminističkom stavu, srpske spisateljice. Kao da opet zanemaruje činjenicu da je njen "monah" vrhunski poeta opčinjen ženskom ljepotom. Ta depersonalizacija žene nema osnova jer je ona ustvari u funkciji isticanja odnosno afirmacije onog općeg pojma ženstva kao pjesnikovog ideala. Ona (žena) je "sovršenstvo tvorenja, tajanstvene sile božje, ništa ljepše nit je kada niti od nje stvorit može!". Naravno da su Njegoševe žene "lepotice telom". Pjesnik je senzibilan esteta i u svakoj od žena s kojom je bio u intimnom odnosu, o kojima je sanjao i sa zanosom pjevao, nalazio je ono iskonsko žensko, ono što ga je u intimnim trenucima opčinjavalo i oćaravalo kao što u pjesmi "Noć skuplja vijeka" dovodi ni manje ni više nego do ludila. "Crna kosa na valove niz rajске se igra grudi... O divoto! Čudo, smrtni ere sada ne poludi!" Pjesnikova opijenost ženskom ljepotom, senzibilnošću i erosom dovodi ga do nadilaženja svjetovnog iskustva, do fenomena čuda. Na granici je onostranog. Kada je u pitanju

opčinjenost ženinom ljepotom treba u ovom Njegoševom slučaju obratiti pozornost na pjesnikov zdravstveni status. Bolovao je od tuberkuloze pluća. Poznato je da je kod oboljelih od ove vrste bolesti posebno naglašen seksualni nagon. Takođe, što se tiče procesa u mozgu u stanju čovjekove zaljubljenosti limbički korteks nije pod utjecajem volje. Transmiteri se između neurona pojačano luče. Zaljubljeni nije u stanju racionalno rasuđivati. U narodu se kaže da je čovjek zbog ljubavi "izgubio glavu". Vidjeli smo kako se junaku Mandušiću od ženske ljepote "svijet oko glave vrti".

Druga zamjerka Isidorinom shvaćanju Njegoševog pristupa ženi, ogleda se u konstataciji da vladika i pjesnik govori samo o dijelovima ženskog tijela. Ovo "samo" nas upućuje na jedan poetski problem - na razini jezika kao pjesničkog idioma i na simboličko značenje stiha. Treba podsjetiti kako je Roland Barthes utvrdio da jezik, budući analitičan, ne može obuhvatiti tijelo u cjelini. "Tijelo je uvijek izvan jezika. Može se govoriti samo o djelovima tijela", kaže Barthes. Upravo dijelovi ženskog tijela o kojima piše Njegoš, za koje nalazi inventivne metafore izražene vrhunskim lirskim rafinmanom jesu detalji u kojima se pjesnikovim umijećem doseže simbolično onaj žuđeni totalitet korpusa i bića prožet tajnama erotske energije. To su detalji tijela žene poput senzualnih mikrokozama. Kada smo kod Njegoševih omiljenih termina mikrokozam i makrokozam, a u kontekstu erotizma, možda je potrebno spomenuti i onaj famozni srednjovjekovni "nox microcozma" čije se središte nalazi u preponama, a rubovi kružnice u predjelu pupka i koljena. Takođe je problematična konstatacija Isidore Sekulić da je Njegoš "nezasito gledao ljepotu". Njegošu je rođenjem dat osjećaj za lijepo. Ljepota ga je nadahnjivala. Možda bi bio adekvatniji izraz da je pjesnik ljepotu gledao sa strašću, da ga je ljepota zanosila. Takođe je nespretna i neadekvatna formulacija da je Njegoš "kad je smeo halapljivo uzimao i krao ljubav". Halapljiv je onaj koji je bez mjere i stila. Njegošu se ljubav prije nudila nego što bi je on krao. On ju je davao. Ovdje nam se nameće kao izazvana asocijacija konzumiranje hrane, koja posredno, takođe ima veze sa erotizmom. Posljednja stvar koju bi gurman učinio jest da se najede. On uživa u hrani. Njegoš je uživao u ljepoti erosa, a nije ga halapljivo konzumirao. Mantija priječi pjesnikinju da sagleda prirodu erosa u vladčinom pjesničkom biću, koji bi za apsolutnu ljepotu doživljenog ljubavnog zanosu "dao sve slave".

Poput kakvog romantičarskog alkemičara Njegoš je od erosa ženskog tijela stvarao zlato poezije. Nalazio je inspirativni eros u znanim i neznanim ženama, iz Perasta, Trsta, Venecije, Beča i Napulja. Nakon boravka u svjetskim gradovima u kojima je priman s visokim poštovanjem i počastima, povratak u cetinjsku pustinju samo mu je podražavao čuvstva i sjećanja što je njegov pjesnički senzibilitet prožimalo blagotvornim darom i činio da mu se "duša zaždi vatrom poezije".

CRNA GORA ZEMLJA KANJONA I DURMITORSKI PRSTEN OD LEGENDI I LJEPOTE

DOKUMENTARNI
FILM U
CRNOGORSKOM DOMU

Nakon pauze zbog godišnjih odmora, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb nastavlja s projektom **DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU**. Prikazivanje je omogućila **ARHIVA RT CG**, a program se održava uz financijsku pomoć **Savjeta za nacionalne manjine RH**.

14. 9. 2017. u Crnogorskom domu u Zagrebu, Trnjanska cesta 35, prikazani su dokumentarni filmovi:

CRNA GORA ZEMLJA KANJONA (27':40")

Crna Gora je poznata kao zemlja izuzetne ljepote. Po njenom reljefu, vodi vegetaciji. Po crnogorskom kršu u kojem je vertikalna erozija napravila divne kanjone.

Dvadesetak crnogorskih rijeka usjekle su živopisne kanjone dužine oko 300 kilometara, zbog čega je i nazivaju **ZEMLJOM KANJONA**

Urednica: **Mitra Jakić**; Producent: **Radivoje Brnović**; Režija: **Predrag Bojović**; Ton: **Đoko Jablan i Igor Vujović**; Tekst čita: **Vesna Jaćimović**; Ton: **Ivan Zirojević i Miodrag Rabrenović**; Snimatelji: **Milutin Rabrenović, Saša Teržić i Zoran Kostić**

Proizvodnja: **Dokumentarni program TV CG 2006.**

DURMITORSKI PRSTEN OD LEGENDI I LJEPOTE (37':17")

Remek djelo prirode, veličanstveni spoj planinskih vrhova i isto takvih kanjona. Koliko god puta njime prođete uvijek zaustavlja dah. Durmitor se ne može jednostavno prepričati ili opisati ovdje se **MORA DOĆI**.

Urednica dok. programa: **Tanja Šuković**; Urednik emisije: **Siniša Adamović**; Producent: **Igor Maraš**; Snimatelji: **Milutin Rabrenović**; Ton: **Đoko Jablan**

Proizvodnja: **RT CG 2016.**

DOKUMENTARNI
FILM U
CRNOGORSKOM DOMU

JEZERA BJELASICE I BOTANIČKI SIMBOL CRNE GORE

Održane su još dvije projekcije u sklopu programa **DOKUMENTARNI FILM U CRNOGORSKOM DOMU** u organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, **12. 10. 2017.** u Crnogorskom domu u Zagrebu, Trnjanska cesta 35.

U četrdeset trećoj projekciji prikazani su filmovi:

JEZERA BJELASICE (25':35")

Planina Bjelasica prostire se na 620 kilometara četvornih i duga je oko 30 kilometara te približno toliko i široka. Omeđena je rijekama Tarom, Limom, Bistricom i Mušovića Rijekom. Izdvaja se među crnogorskim planinama jer je lako prohodna, bogata šumom, vodom i raslinjem. Krasi je šest jezera: Biogradsko, Pešića, Veliko i malo ursulovačko i Veliko i malo šiško...

Urednica: **Mitra Jakić**; Producent: **Radivoje Brnović**; Režija: **Saša Terzić**; Tekst čita: **Vesna Jaćimović**; Snimatelji: **Nenad Cvijetić**

Proizvodnja: **Dokumentarni program TV CG 2007./2008.**

BOTANIČKI SIMBOL CRNE GORE (30':30")

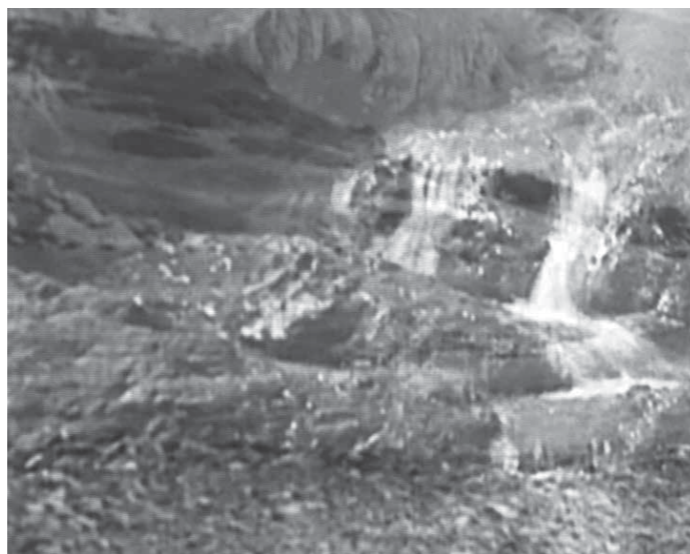
Iako mala površinom, ali zbog različite strukture zemljišta: more, duboki riječni kanjoni i visoki planinski vijenci na prostoru Crne Gore razvilo se bogatstvo flore i vegetacije. Na približno 14.000 km² raste preko 3000 biljnih vrsta. Ovo je priča o traganju za biljkom čiji bi cvijet mogao predstavljati floristički znak Crne Gore...

Producent: **Jadranka Atanasković**; Stručni konzultant i voditelj: **Danka Perović**; Scenario i režija: **Predrag Bojović**; Tekst čita: **Vladimir Savićević**

Snimatelji slike i tona: **Miroslav Popović**

Proizvodnja: **RT CG 2006.**

Prikazivanje omogućio: **ARHIV RTCG**

POSLOVNI KUTAK

Igor Gvozdanović

U ovom broju predstavljamo Vam novu kolumnu Poslovni kutak u kojoj će Dr. Igor Gvozdanić obrađivati teme poslovanja i ekonomije u Crnoj Gori i Republici Hrvatskoj.

Crnogorsko gospodarstvo raste. To je jasno prema rastu BDP-a koji je, prema MONSTAT-u (Zavod za statistiku Crne Gore) i Bloomberg sustavu, u prvom kvartalu povećan za 3,2% a u drugom kvartalu za 5,1% na godišnjoj razini. Uz očekivanu godišnju inflaciju od cca 2,5% (u rujnu je izmjerena 2,23% a u listopadu 2,89%) upućuje na ne baš robustan ali u svakom slučaju održiv pozitivan trend realnog rasta crnogorskog gospodarstva.

Prema zadnjim podacima, Crna Gora je relativno visoko zadužena sa 71.3% duga u odnosu na BDP što u svakom slučaju nije alarmantan podatak ali upućuje na potrebu za opreznijim upravljanjem i javnim financijama obzirom da će u idućim godinama cijena kapitala na svjetskom tržištu rasti a time i troškovi servisiranja crnogorskog duga.

Stopa nezaposlenosti se ove godine smanjuje (u rujnu je bila 17,4% a u listopadu 15,1%), što je bilo i za očekivati obzirom na prethodna ali i očekivana ulaganja i rast BDP-a. I nadalje postoji razlika u nezaposlenosti prema spolu – stopa za listopad za muškarce iznosila je 14,6% u odnosu na stopu od 15,6% za isti period za žene. Da li su se pozitivni trendovi odrazili i na tržišnoj kapitalizaciji vrlo malenu i ne baš likvidnu burzu? Da bi smo to provjerili potrebno je samo pogledati kretanje MNSE10 odnosno MONEX indeksa. Tako na primjer MNSE10 indeks koji je sastavljen od najvećih deset kompanija koje su listane na Montenegro Stock Exchange predstavlja i sentiment sudionika tržišta u smislu budućeg rasta zarada kompanija. Gledajući MNSE10 izolirano od gore navedenih pokazatelja, moglo bi se zaključiti da je crnogorsko gospodarstvo u krizi. Naime, dok je BDP Crne Gore u porastu, stopa nezaposlenosti pada, direktna ulaganja postoje kao i najave novih – ulagatelji na burzi su i ove godine u prosjeku više prodavali nego kupovali ovih deset kompanija (tablica ispod) što je rezultiralo padom MNSE10 indeksa za 12,5% od početka 2017.

Tržišna kapitalizacija ovih 10 kompanija iznosi cca 127 milijuna EUR i kad je stavimo u omjer s crnogorskim BDP-om od cca 4,7 milijarde EUR, jasno je da tržište kapitala u Crnoj Gori nije razvijeno a time i efikasno odnosno da bi bilo pogrešno izvoditi zaključke isključivo iz kretanja

MNSE10. Tržišna kapitalizacija na razvijenim tržištima nerijetko je i veća od BDP-a te države.

Usporedimo li samo kretanje burzovnih indeksa Crobex i MNSE10 u zadnjih godinu dana, možemo primjetiti sličnost uzorka. I jedan i drugi indeks krajem prošle godine su bili ostvarili rast (nešto izraženiji Crobex) a onda početkom godine priličan pad koji je znamo dobrim dijelom uzrokovan problemima kompanija unutar koncerna Agrokor. Izgleda da su ulagatelji na crnogorskoj burzi bili počeli računavati daljnji očekivani oporavak ali isto tako kao i u RH, taj je pozitivan sentiment brzo nestao. Visoka zaduženost Agrokor-a i jamstva koja su dana od strane Agrokorovih sastavnica ne bi trebale biti odlučujući razlog pada MNSE10 obzirom da crnogorsko gospodarstvo nije u proporcionalnoj mjeri izloženo navedenim rizicima.

Iznesena misljenja i analize su osobna mišljenja autora i ne predstavljaju poziv na kupnju ili prodaju bilo koje vrijednosnice na trzistu odnosno ne predstavljaju investicijski savjet.

Dr. Igor Gvozdanović je predsjednik uprave Platinum Invest-a s više od 10 godina iskustva u upravljanju investicijskim fondovima. Aktivan je član Vijeća udruge investicijskih fondova pri Hrvatskoj Gospodarskoj Komori i član je Programskog odbora na Akademiji Zagrebačke burze. Dr. Gvozdanović predaje na Zagrebačkoj školi ekonomije i managementa, na Luxembourg School of Business i SMC University.

Završio je ekonomski fakultet u Zagrebu, MBA na International University in Germany, a doktorirao je na SMC University u Švicarskoj 2012. godine obranivši doktorsku disertaciju pod nazivom "Alpha-producing Capabilities of Mutual Fund Managers".

OCU, MOJEMU

Lidija Vukčević

Ovo je priča o tebi. Pokušaj zakašnjelog kazivanja. O čovjeku neizmjerne hrabrosti. Imala sam sreću da mi budeš otac. Nisi navikao na pohvale. Više si pokuda čuo. O sebi. Dok se nisi razbolio. A onda je planula tvoja titanska snaga.

Svom silinom odupirao si se. Bolesti i smrti. Koliko si dana proveo u bolnici, na dijalizi? Sedamnaest godina, tri puta sedmično. Dvije i po hiljade dana? Koliko sati? Da pomnožim s pet ili deset? Jer spočetka su dijalize bile duge, čitav jedan sunčani dan. I po dvanaest sati.

Nisi se pitao. Čemu, dokle, zašto, kamo, zašto baš ja. Ti nisi imao vremena za takve nevažne stvari. Rekao bi da me čuješ: efemernosti.

I zaista. Ta su pitanja bila suvišna prema onome što te svakoga drugoga dana čekalo. Neizvjesna tehnologija, nepoznati ishodi, muka koja te sastajala nakon svake dijalize. Gubitak snage, tekućina, manjak elektrolita. Postajao si model za medicinski udžbenik. Nikome nisi zamjerao. Ni previd u dijagnostici. Niko nije od stručnjaka bio zapazio da imaš čir. Dok ti nije prokrvario. Dobio si silne transfuzije. Tog 10. juna 1972. život ti je visio o koncu. Ipak, negdje u sebi znao si da ćeš pobijediti. Nadvladati. Da si veći od svoje nevolje.

Postajao si ubrzo sve nježniji, sve slabiji, sve mršaviji, sve žući. Dok se nisi počeo smanjivati. Spustio si svoju visinu višeg rasta na tijelo koje je nalikovalo gnomu. Pogrbio se, izmijenio. Nisam prepoznavala tvoje ruke. Prsti, dugi i lijepi, bademastih noktiju, postali su zgrčeni. Rapidno si propadao. Pred našim očima, majčinima i mojima.

Znaš li zašto sam nasloвила tako: Ocu, mojemu. Jer si ti za mene veći od onog drugog, Oca našega. Neka mi dragi bog ne zamjeri. Tvoje je raspeće realnije, muka teža, razapinjanje duže, uskršavanje stvarnije, trpljenje nadljudskije, božansko. Samo je neko božanskoga, nebeskoga roda mogao tako hrabro odolijevati. Ti si postojanje božanskog na zemlji, Oče moj. Jedini i jedinstveni.

Tvoj je martirij suštastvo sveg mogeg djelovanja. Na njemu učim više nego i na jednoj drugoj mucu što je prepričavaju biblijske knjige ili apokrifi. Jer stvarnost tvoje pobune protiv smrti jedinstven je rozarij ljudskog otpora.

Vodili smo često filozofske razgovore. U šetnjama. Šumom, dok nam se vapnenac osipao pod nogama. Prolazili bismo

polako se penjući putevima koji vijugaju prema sljemenu brda. Kroz crnogoričnu šumu. Jednom si rekao:

- Bješe li ovo kao u njemačkoj filozofiji, *Holzwege*?

- Jest, otprilike, nasmijah se.

Znala sam da nije stroga tvoja oštrica ironije, niti da mi je upućena. Bila je naprosto tvoj način da uzmeš daha pred uspinjanje, da zastaneš i postaviš novo pitanje, da se umiriš blagim humorom, da se nasmiješ samome sebi, svojoj dosjetljivosti.

Da, ta me tvoja osobina često impresionirala dok sam bila mlađa. Jednom smo se našli sve troje kao gosti u drvenoj vili mamine starije kolegice koja je živjela neki čudni brak bez djece. Bivala je pretežno sama. Supružnik bi poslije pijanki i kartanja ostajao u nekoj od kuća varošice da se ispava i izbrije, jer nije smio neuredan natrag kući.

Gospođa Jelena je u dubokom salonu imala i klavir. Izgledalo je kao da je neko netom svirao.

Bila nam je poslužila pitu s jabukama i voćni čaj, kad te upita:

- Kolega, i Vi svirate glasovir?

- O, da, ne bi se to baš moglo zvati pravim sviranjem, ali pohađao sam časove na Cetinju. Tek malo preludiram.

I nakon što ti domaćica pokaza rukom, sjeo si na onižu sjedalicu uz klavir i stvarno započeo neko preludiranje. Majka pocrvenje, meni zastade dah, ali ti si se snašao. Djelovalo je to kao tek ovlaš iskrzmani Rahmanjinov. Rahmanjinov klavirski koncert prerađen za početnike.

Gospođa Jelena te uzbuđeno slušala, razrogačenih očiju i nakon prvog *stavka* počela zahvalno pljeskati... Vidim da volite Ruse, kolega...

Da, moglo bi se tako reći, premda sam sklon i mađarskoj, pa i svoj srednjoevropskoj muzici... Ima nešto što nalikuje našoj južnjačkoj melankoliji.

Kako si se snašao u svakom trenutku da se izvučesh i svoje slabosti pretvoriš u svoje vrline. Ta sposobnost konverzije činila te u mojim očima višim bićem. U najmanju ruku, vraćem.

Šetala sam u predvečerje Goricom. Za leđima mi je nestajao, umanjujući se, grad. Nisam imala snage za nagli uspon. Da ne bih posustajala, sjela sam na drvene klupice

uz put. Postidjeli su me neki stariji ljudi. Jedva su hodali, ali svejedno uspinjali su se. Pomislih na tebe. Koliko je u tebi bilo snage i želje za životom kad smo se uspinjali mnogo većim, strmijim samoborskim uzvisinama. Puteljcima. Kojima nije mogla prići hitna. Ovdje je sve asfaltirano. I puno šetača. Čovjek se kreće sigurnije. A mi? Mi smo bili sami u toj visokoj samoborskoj planini, s pokojim zalutalim planinarom ili domoročcem koji šetka s psom. Nikad nisi pokazao da se bojiš. Ni kad si zastao da udahneš. Sjećam se, dah ti je bio plitak, korak drhtav, no svejedno si išao dalje. Uzeo bi kakav štap usput i oslanjao se. Uvijek bismo razgovarali o nečemu što te se nije neposredno ticalo. O knjigama, filozofiji, politici. Pitao bi me najčudesnije stvari. Na primjer, zašto nije Tolstoj mogao spojiti Karenjinu s Levinom, što mislim? Nije ti bilo dovoljan pokušaj moga objašnjenja ili odgovora protupitanjem: Je li mogao Levin, koji nije drugo nego slabo prikriveni autor, željeti ženu koja nije izživjela svoje ljubavi? Koja je nepotrošena? Tu bi ti zastao, a ja se postidjela zbog svoje nesmotrenosti. Glupa li sam pomislih, zar moja majka nije bila od takvih strasti? Neiskazanih, u braku koji je konzumirala gotovo simbolički, tek prvih godina...

Ne, nisi mi ničim dao do znanja da si shvatio moju omašku, i da možda nije slučajna. Odgovarao si, na moje protivpitanje, da ti se čini Levin posve neizainteresiran za fizičku ljubav, da se rasplinjava u moraliziranju i bogobožnosti. Rekao si mi, sjećam se - Mislim da je Ljevin bio slabić. I da je Tolstoj mogao jedino tako kroz njega, priznati i lišiti se svojih slabosti.

Još su dugi dani. I nije se spustila sivosrebrna večer. Kavanice oko mene se pune i osjeća se miris alkohola, prodiere kroz otvorena vrata. Uskoro ću ih prikloniti, izolirati se, istuširati se i ispiti topli čaj. To će me ušuškati. Kao što će mi pomisao na tebe i majku, biti utjeha prije sna.

Prije nego što ću sići u šetnji Goricom udoh u crkvu Sv. Đorđija. Uzeh dvije male voštanice. Da vam ih upalim tamo gdje ste. Sjedoh na kružni podzidak uz maslinu. Prisjetih se, gledajući u dvojicu monaha, kako nas je dr. Thune, majku i mene nazivao. Igumanijama. Neki momak što mi je sjedio leđima okrenut, kao da osjeća moj osmijeh, osvrnu se. Ciganka što bješe s dvojice sitne djece izašla iz taksija, uđe žustro u crkvu. Taksist me pogleda značajno. Pomislih: eto, kazuje mi, ti ideš pješice i sama si sebi mjera. Lijepo se vidi da si žena iz svijeta. A ovdje se svaka Ciganka vozi taksijem i ide u crkvu.

Poslah mu misao: neka, i ona nešto zaradi prosjačenjem. A i njeni ionako pjevaju i trumbentaju nedjeljom na vjenčanjima...

Iako se sjetih da mi preostaju tek četiri nedjelje do povratka učinke mi se daleko i sjever i gradić. I vrijeme u kojem te nema, ogromna prazna tamna rupa porodičnog apokrifa. Dvadeset i deveta godina... A ti bi da si poživio ušao bi u

devedesetu. Koliki su te premašili, Oče moj mili.

Nijednog dana svojega života nisam prestala misliti na tebe. Ni onda kad je umrla majka? Ni onda. Pred očima mi je bila tvoja hrabrost. U uhu tvoj glas. Da se smirim, da budem mudra. U svemu, posebno sa svojima. Da ne plačem pred svjedocima.

- Jer ti dušo ne znaš što su ljudi. Pokažeš li im svoje slabosti okrenu se protiv tebe.

Neizmjerne sam voljela i tvoj smisao za humor. Koliko si se puta našalio na svoj račun? Ili moj? O mojoj reprezentaciji? Sječaš se tvog tako osobenog načina pamćenja broja mojih momaka? Nogometna momčad. S rezervama? Da, tako nekako. Kikotali smo se tome, nas troje, jedini svjedoci naših zezancija.

Takav si bio, sposoban da kao feniks uskršavaš iz pepela. Sjećam se da bi došao iznuren s dijalize, pa bi se oprao, umio, počešljao, presvukao i sjeo da objeduješ. I da si jeo puno, koliko god si mogao. Ručak bi završio obilnim voćnim obrokom. Breskvama i smokvama. Podsjećale su te na zavičaj. Tako si vraćao izgublenu snagu. A onda bi iznenada rekao:

- Žene, 'ajmo u veću sobu da se zajebavamo.

I odlazili bismo u veću sobu. Tamo je obično na redu bila politika. Bio bi već iščitao na dijalizi dnevne novine i tjednike. I prerađivao nam u sažecima, sumarno, članke koji su ti bili interesantni. Ili one druge s kojima bi se izrugivao. Neke si likove što su stajali za potpisima, znao iz Više novinarske škole u Beogradu. Imitirao si način kojim govore, unjkavo ili nepravilno, zastarjelo ili van svake pameti, zagriženo... Sjećam se mnogih tvojih poredbi. Tvrdočlan ka' magarac, zajedljivi kljun, ilavi cinkaroš...

Nakon što bi s majkom raspravio, više nego sa mnom, krećući se dvoznačno smjernicama dijalektičke kritike svega postojećeg, crnim humorom i očajanjem čovjeka kojemu su to sve ionako trice prema onome što prolazi dnevno, prisjetili biste se prezimenom ili pseudonimom nekog od likova s kojim ste studirali, bili na radnoj akciji ili u studentskom domu...

Inače si bio šutljiv. Posvećen radu. Započeo si i završio svoj staž kao bibliotekar. Sjećam se fotografije s kraja pedesetih. U osnovnoj školi Sv. Martin. Ti u baršunastom tamnom sakou i jednobojnoj košulji, za stolom. Stavio si naočare, ne znam zašto, tamnih okvira. Sjediš i zadubljeno čitaš neku knjigu. Figurom dominira tvoja kosa tamna kao zift. Iza tebe starinski tamni visoki zastakljeni ormar s knjigama. Nedaleko od škole nova nastavnička zgrada. I novi naš prvi stan. Majka radi kao tajnica škole. Bili ste diplomirali oboje, u Z. Nije bilo mjesta ni stana.

Ja sam toliko mala, jedva da imam svijest o sebi. Neki dječaci u voćnjaku pred zgradom, divlji i zločesti. Sjećam se da se penjem s njima na oniske voćke. Prve modrice, poderana koljena, rane.

Poslije, poslije se sjećam dolaska u kotarsko mjesto S., blizu glavnog republičkog grada. Tamo smo čekali na stan u podstanarskoj sobici na kraju gradu u perifernoj ulici koja se zvala po Janu Husu, na broju 1. Bili smo tamo dvije godine. Ti si već počeo predavati u gimnaziji, majka u večernjoj ekonomskoj redovnoj školi. Ona pet predmeta, ti samo historiju. Bio si privilegirani. Govorila bi ti prije svoje nastave, uz kasni ručak:

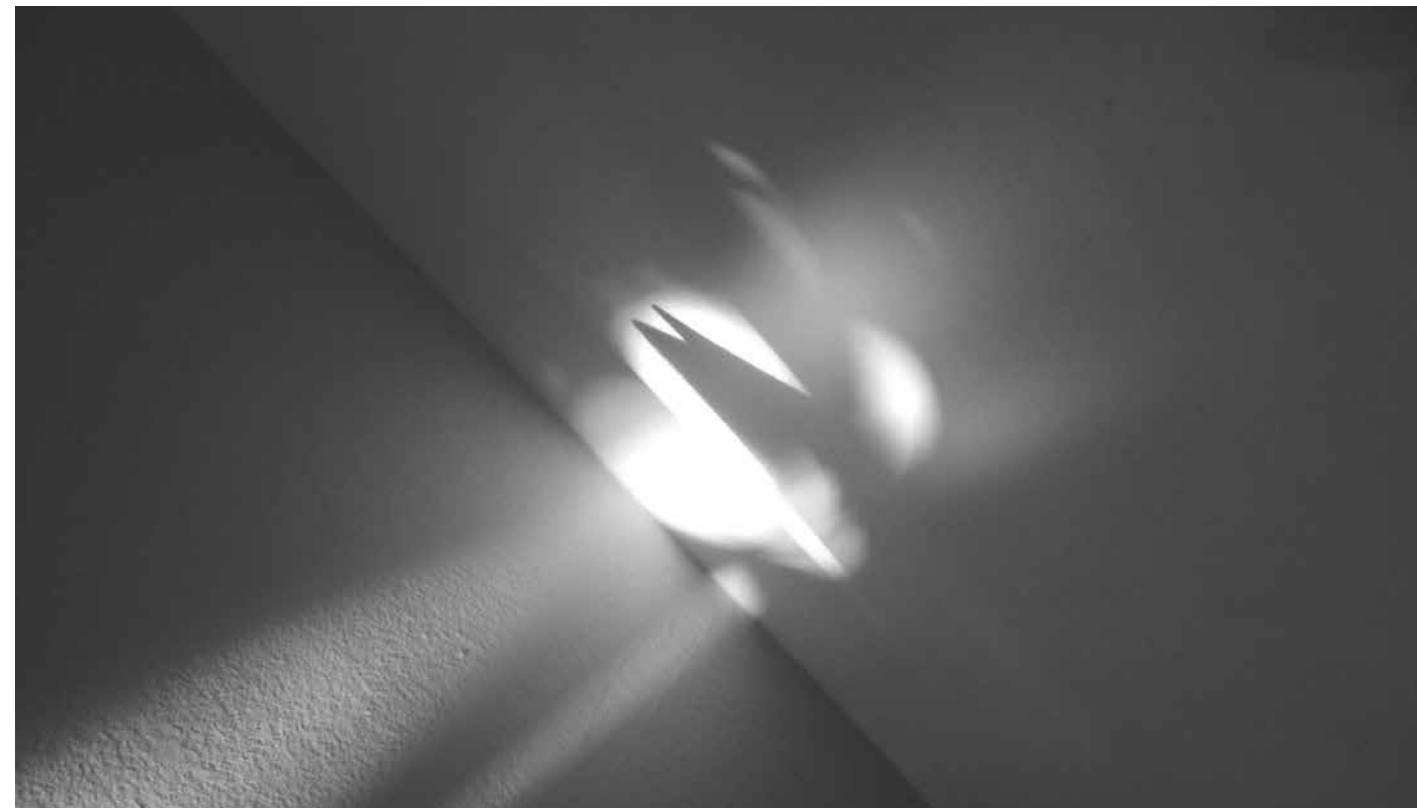
- Hej, znaš li što to znači dobiti mjesto na Gimnaziji, koliko je tu prednosti, samo jedan predmet.

- A koliko je programa, u četiri razreda sabijen je sav naš dugi studij povijesti.

- A što bi meni rekao, koliko ja predajem predmeta, tamo gdje donedavno nisam imala pojma: Osim istorije i geografije, političku ekonomiju socijalizma, ustav, društveno uređenje SFRJ, oću da izludim od svakodnevnog učenja. A sve stariji ljudi, neki i od mene, persiram ih, iz proizvodnje, postavljaju mi pitanja koja ne znam uvijek, pa se dovijam ili ostavljam za idući sat... Neki su od njih već šefovi, zamisli, s osnovnom školom, a jedan me pokušava potkupiti nekim monografijama.. Radi u Chromosu, tvornici boja, oni rade neke ogleadne kalendare i monografije o Van Goghu, o francuskim impresionistima. Vidi što mi je donio...

Tad sam prvi puta vidjela divne reprodukcije, na mirisnom papiru i u čudesnim bojama, vangogovskih pejzaža i portreta, suncokreta i seoskih prizora s kravama, mjesečine i čempresa... O, kako su mirisali.. Ti si otprilike ovako odgovorio majci:

- Eto ti sad zanimacije, koliko vidim na njemačkom su,

da obnoviš okupacijski jezik, i da obogatiš svoja znanja iz slikarstva...

Da, tako je to bilo. Pa vaši izleti u Sloveniju. S prijateljem liječnikom, tvojim gimnazijskim kolegama sa Cetinja. I njegovom porodicom. Ponekad bih i ja išla, kad smo i mi kupili kola. Onaj Millecento. Kao iz priče Tisuću i jedna noć.

Majka je bila odlučna. Još je ljeto prije zapazila da fleruješ sa slovenskom arhitekticom. Neudatom, zgodnom. U Dobrni, banji koju si dobio preko socijalnog. I ona je imala neku bubrežnu slabost. I tu se sprijateljite. Majka dođe na kraju nastavne godine i shvati odmah o čemu je riječ. Sjedite zajedno, za obroka, sa inženjerkom, mama i ona razgovaraju francuski, majka mi priča kako je ona sama u to vrijeme još lijepo govorila francuski.. Ne, ne napada te ništa. Pravi se da ništa ne razumijeva. I ponaša kao da se ništa nije ni dogodilo. Kad sljedećega ljeta Slovenka sve češće dolazi iz Ljubljane na te zajedničke izlete. U Logarsku dolinu, uz tokove Krke, Šmarješke toplice, Otočec, u Kostanjevicu. Prolazite svo Dolenjsko.

U majci kipti, ja to pamtim, a ti se nevino smješkaš. Na koncu ljeta, kad započinju sjednice, jednog te dana majka pozove u manju sobu. Ponese i litru rakije s dvjema čašama. Ostajete dugo. Ne razumijeva se ništa za vratima osim povišenih tonova. Njenog posebno. Razgovor traje dugo, ja sam mala, ne usudim se ni ući ni pokucati. Kad se odjednom začu reski zvuk zvona. Na ulaznim vratima oficir, potpukovnik, Crnogorac. Ti mu se tada, tata, obisnu oko vrata, riječima:

- De si Darko, moj dobri druže!

USPON CRNOJEVIĆA

Izvor: Duklja - Zeta - Crna Gora VOJISLAVLJEVIĆI - BALŠIĆI - CRNOJEVIĆI, napisao Đrođe Borozan

Vlastelinska porodica Crnojević vladala je Crnom Gorom u drugoi polovini XV vijeka. Rodonačelnikom ove porodice smatra se Crnoje koji je imao sinove Radiča, Stefana i Dobrivoja. Šireći svoje posjede, s prostora Lovčena na teritoriju Gornje Zete, Radič se od kraja sedamdesetih godina XIV vijeka do 1396. pojavljuje u nizu političkih događaja kao samostalni gospodar kojega su Balšići smatrali rušiocem domovine, a Mlečani, povremeno, korisnom ličnošću za razračunavanje sa ratobornim Balšićima.

Podaci o porijeklu Crnojevića gube se u magli vremena. Mletački izvori kazuju da su bili glavari u nekom dijelu Zete – "barones de patribus Zente". To bi odgovaralo pominjanju Mioka (Mihaila) i Radoslava Crnojevića (iz 1351) koje car Dušan šalje u vezi utvrđivanja granica opštine Kotor sa zaleđem. (J. Jelčić, 134) Ima mišljenja da je Radič Crnojević sin jednog od pomenutih lica i da je za vrijeme Đurađa I Balšića vladao nekim sjeverozapadnim oblastima Gornje Zete sa kojih se morao skloniti u vrijeme napada bosanskog kralja Tvrtka I.

Radič se kao feudalac pojavio u Gornjoj Zeti, kada su Konavli, Dračevica i Trebinje prepušteni vojsci bosanskog kralja Tvrtka (1377). Oženjen kćerkom Đurđa I Balšića, pretendovao je na dio teritorija svojega tasta i vjerojatno zato sebe nije smatrao potčinjenim Balši II. Stoga je Balša II, nakon što je suzbio ambicije sinovca Đurđa II, s vojskom krenuo na Radiča, ali je ubrzo shvatio da sa gospodarom Gornje Zete ne može izaći nakraj. Radič se, vjerovatno, uspješno odupirao napadima vojske Balše II, zahvaljujući okolnostima i metežu nastalom tokom rata (1378 – 1381), kada su se u južnom Jadranu vijorile naizmjenično mletačke, đenovljanske i ugarske zastave.

Mirom u Torinu (1381), mletački lav konačno je donio mir dalmatinskim gradovima.

Balša II pokušao je zauzeti Kotor u vrijeme pomenutog ratnog meteža, ali su Kotorani zatražili pomoć od ugarskog kralja i odbranili se, iako su skoro dvije decenije Balšići iz luke Rose i manastira sv. Mihaila na Prevlaci bili stalna prijetnja Kotoru.

Balša II računao je na novi i konačni obračun sa Radičem Crnojevićem i braćom Sakat-Zakarija. Stoga je tražio od Dubrovčana barut i bacače kamena. U međuvremenu, zapleo se u sukob s tastom Karlom Topijem oko sinovca Đur-

đa kojemu je omogućio da pobjegne iz zatvora.

I novom gospodaru Zete Đurđu II Stracimiroviću Balšiću, glavni neprijatelj bio je Radič Crnojević, koji je s četama silazio i napadao do Bojane. Na vijest da se spretna da zauzme Budvu i Lješ, tražio je pomoć od komandanta mletačke flote.

Kako je Mletačka republika u dogovoru sa Đorđem Topijem preuzela Drač, čekala je da Radič osvojeni Lješ preda shodno ranijem dogovoru. Uz Lješ su mletačkoj dominaciji išle i zemlje Dukadina.

Mletačku republiku koja je očekivala da ugovorom o zaštiti dobije i Valonu, iznenadio je Radič Crnojević napadom na Kotor. Spor se završio oslobađanjem zatvorenika i razgraničenjem na osnovu kojeg je Radič osigurao kontrolu nad Budvom, Grbaljskim poljem, Lušticom, Lješevićima, Prevlakom i selima na Vrmcu. Iz Lješa je istisnuo Dukadine.

Proglasio se gospodarom Zete i Budve, ponudio mletačkom Senatu saradnju i zamolio da dobije mletačko građanstvo. Mletačkim providurima ponudio je osvojeni Lješ. Građanstvo je dobio krajem novembra 1392.

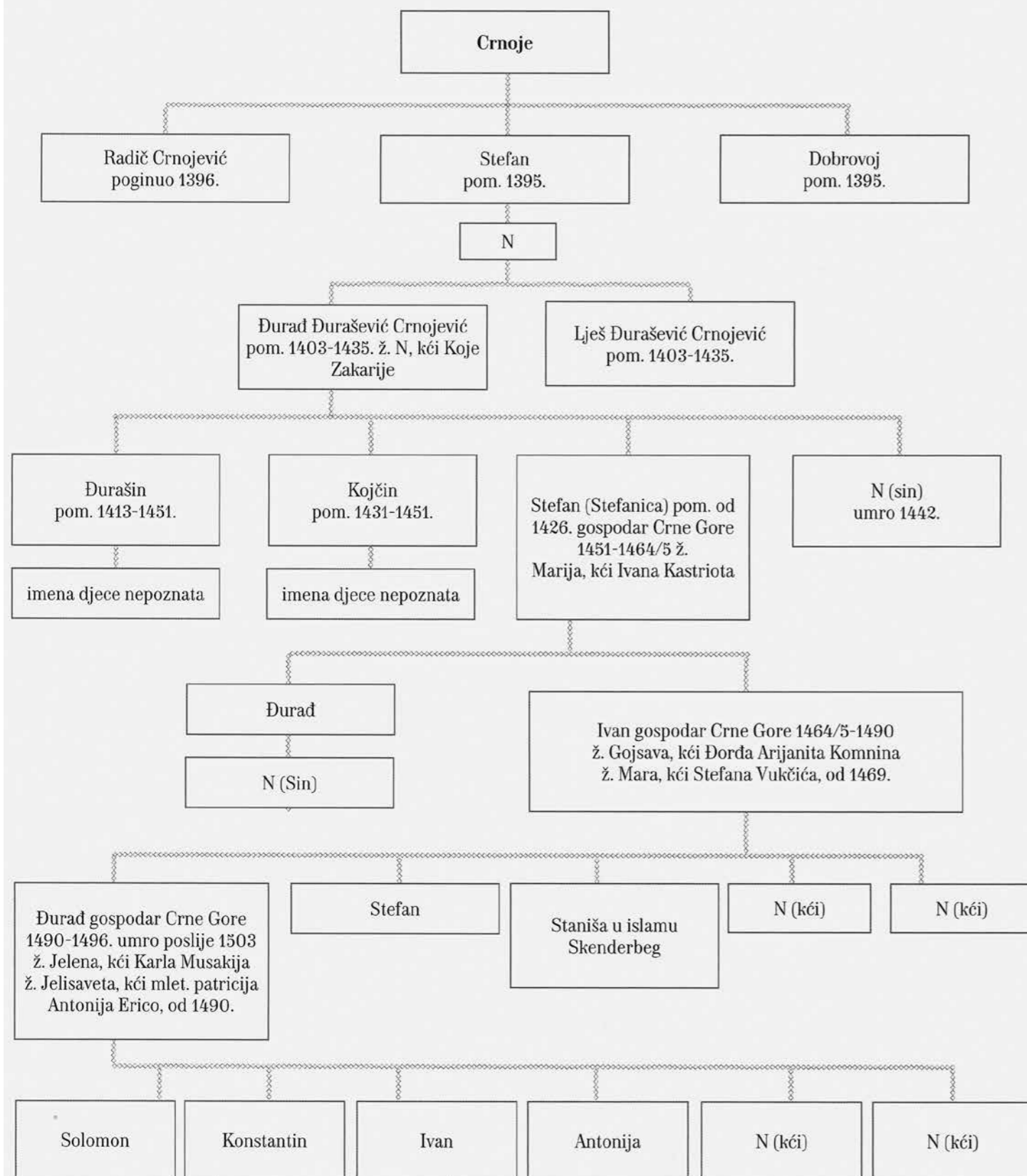
Radič Crnojević sa bratom Dobrivojem je krajem oktobra 1395. zauzeo Grbalj i počeo opsadu Kotora. To je za grbaljske seljake, pretvorene u posadnike, bio trenutak da se odmetnu od kotorske vlastele. I Paštrovići su priznali vlast Crnojevića i uzeli učešća u Radičevoj vojsci. Kotorska vlastela potražila je spas u pregovorima, koristeći mletačkog konzula da uvjeri Radiča kako je grad već predat Republici sv. Marka. Pred takvim razlozima, Radič je polovinom decembra pristao na pregovore i vraćanje Grblja, ukoliko se mletačka vlada saglasi sa tekstom o uzajamnim obavezama.

Uzalud je kotorski poslanik nudio Kotor Mlečanima i navodio da će se, ukoliko to ne prihvate, grad predati Crnojevićima, Kosačama ili Turčima, Senat je odbio da prihvati preuzimanje Kotora.

Krajem januara 1396. Kotorani su uspjeli je postignu dogovor sa Radičem, koji im je prepustio Grbalj. Poginuo je 25. maja 1396. u sukobu sa vojskom Đurđa II Balšića, tako da mletački providuri nijesu uspjeli da se sa njim sastanu i preporuče mu Kotorane kao prijatelje Mletačke republike. U Mletke je stigla potvrda Đurđa II Balšića da "nema više prokletog rušioca ove zemlje". (ICG 11/2, 64)

Koliko god da je likovao, zetski gospodar nije bio u sta-

CRNOJEVIĆI

nju da iz Zete potisne još snažnijeg rušioca njegove zemlje – bosanskog vojvodu Sandalja Hranića, koji je držao pod kontrolom sjevernu obalu Boke kotorske sa Risnom i Hercegovinom i zapadne krajeve današnje Crne Gore sa Lušticom, Budvom i Paštrovićima.

Nestanak Radiča Crnojevića iskoristio je Sandalj Hranić da pridobije Kotorane prepuštajući im posjede Svetomiholjske metohije. Taj ustupak nadomjestio je preuzimanjem Budve i pridobijanjem Paštrovića.

Na ovaj način Đurađ II Balšić, umjesto Radiča Crnojevića, stekao je još moćnijeg protivnika.

Braća Radiča Crnojevića, Stefan i Dobrovoje, nijesu ostavili traga svojim djelovanjem. Time se povijest porodice Crnojević preusmjerava na rođake koji po pretku uzimaju prezime Đurašević. Vraćanje na staro prezime kazuje da se radi o bliskom srodstvu.

Povratak Budve i Svetomiholjske metohije, uz pomoć gospodara Đurađa Balšića, pokazuje da je istiskivanje Sandalja Hranića iz tih prostora bilo u znaku pomirenja. Đuraševići su, ipak, u vrijeme uspostavljanja mletačke uprave u Skadru i okolnim gradovima, izgubili tri velika sela u skadarskom kraju (Samarisi, Oblik i Griša), prvobitna baštinska dobra Crnojevića. (ICG II/2, 67)

O Crnojevićima – Đuraševićima nema u izvorima značajnijih podataka do 1405. kada se vojvoda Đurađ i njegov brat Lješ (Aleksa) pominju u vezi s pustošenjem posjeda Sandalja Hranića.

Smrt Đurđa II Bališića 1403. i preuzimanje vlasti od strane njegovog maloljetnog sina Balše III i žene Jelene, bili su prilika da se porodica Crnojević – Đurašević aktivnije uključi u politička zbivanja.

Tek od prvog skadarskog rata između Mletačke republike i Zete (1405 – 1409), kada su Mlečani tokom 1406. i 1407. pokušavali da zagospodare Gornjom Zetom i odvoje braću Đurašević – Crnojević od ratobornog Balše III, nudeći im selo Božane kod Podgorice i vojvodsko zvanje, raspoložemo sa nešto više podataka. Mletački Senat, krajem 1407. i do maja 1408, tražio je izlaz iz sukoba sa Balšom III, nudeći Budvu i slobodu djelovanja u Gornjoj Zeti Sandalju Hraniću i Đuraševićima, uz uslov da natjeraju zetskog gospodara da napusti Donju Zetu. Providuri su nakon upornih pregovora zaključili da se ne može računati sa odmetanjem Đuraševića – Crnojevića, ni postići mir sa Sandaljem čiji su izaslanici uporno tražili Budvu i Bar. Put do mira, praćen stalnim kalkulacijama, doveo je Jelenu Balšić u Veneciju na dvomjesečne pregovore 1409. Upravo u to vrijeme ugarski kralj Ladislav prodao je Mletačkoj republici pravo na Dalmaciju za 100.000 dukata.

Zainteresovani da postignu sporazum, Mlečani su Jelenu Balšić nudili Budvu s provizijom od 2.000 dukata, brda iznad Bara u pravcu Ulcinja i Krajinu uz Skadarsko jezero,

odbijajući njene zahtjeve za dobijanje Zaboje. Krajem oktobra 1409. Zaključen je mir na godinu dana.

Kako su u ovo vrijeme sukobi Bajazitovih sinova, pretenadata na sultanski prijesto, izazivali različita opredjeljenja među albanskim i srpskim feudalcima, u tim događanjima našli su se i Đuraševići – Crnojevići na mletačkoj strani.

Nevolje su počele kada je Lješ zarobljen, a Đurađ izgubio porodične posjede. Đurađ Đurašević – Crnojević bio je zet Koje Zakarije, a izgleda da je u istom srodstvu bio i njegov brat Lješ (Aleksa). Kako je žena Koje Zakarije – Boša, bila sestra Tanuša Velikog Dukadina, to su Đuraševići bili u srodstvu i sa Dukadinima.

U nastalim teškoćama, Đurađ Đurašević – Crnojević sklonio se sa porodicom u ratačku tvrđavu, kako bi uz pomoć Balše III pokušao vratiti izgubljene baštine. Prilika za to je bila pobuna sredinom ljeta 1410, kada je Balša III izvršio opsadu Skadra i opustošio sela u okolini.

Od kraja ljeta 1411. stanje u Zeti se mijenjalo nakon uspostavljanja prijateljskih odnosa između Sandalja Hranića i despota Stefana Lazarevića.

U međuvremenu, Đuraševići – Crnojevići, Đurađ i Lješ (Aleksa), vratili su izgubljene posjede i obnovili raniji uticaj i moć. I oni su od udaje Jelene za Sandalja (1411) imali koristi, jer su im Mlečani za sigurnost posjeda i trgovine nudili novčane provizije.

Sandaljevi poslanici zastupali su i pravdali uvijek ratobornog Balšu III pred mletačkim Senatom, uvjeravajući ga da će i on i Đuraševići – Crnojevići poštovati zaključeni mir. Balša III je preko poslanika uporno zhtijevao da Senat donese odluku o povratku posjeda kojima je raspolagao njegov otac i, kada je saznao da od toga neće biti ništa, zauzeo je Bar i čitavu okolinu. Stanje u gotovo svim mletačkim gradovima Zete postalo je nepodnošljivo zbog Balšinih napada i uvjerenja da iza njega stoji moćni i uticajni oči Sandalja Hranić. Senat je bio prinuđen da preda Ulcinj i prizna Balši proviziju od 1000 dukata za gradove koje je njegov otac "predao" Mlečanima.

Đurađ i Lješ (Aleksa) Đurašević – Crnojević upravljali su Lušticom, Paštrovićima i brdskim prostorom iznad Kotora i Budve. Primamljive ponude Mletačke republike da se odmetnu od Balše III nijesu prihvatili. To se dokazuje i time što se Đurađ i njegov sin Đurašin navode kao prve ličnosti uz Balšu III u povelji manastiru Praskvica (1413).

Balša III umio je da pridobije istaknute ličnosti iz susjednih oblasti, kao što su bili: Ivan Kastriot, Tanuš Veliki Đukađin, Nikita Topija, čijom se kćerkom oženio prvi put i Koja Zakarija čijom se kćerkom oženio drugi put. Kako je kćerkom Koje Zakarije bio oženjen Đurađ Đurašević Crnojević, to su gospodar Balša III i on bili pašenozi. Zajednički su njihovom tastu ustupili upravu Budvom.

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Jagnjeći but na japanski način
(Japan - selo na sjeveru Crne Gore)

Sastojci:

- jagnjeći but.....2,5 kg
- suva slanina.....100 g
- ulje.....2 dl
- so.....10 g
- bijeli luk.....20 g
- šargarepa.....100 g
- urgalj.....500 g
- jaja.....3 komada
- riža.....100 g
- ljuta papričica.....2 komada
- peršun.....1 veza
- bosiljak.....1 veza
- krompir.....1 kg
- kajmak.....200 g

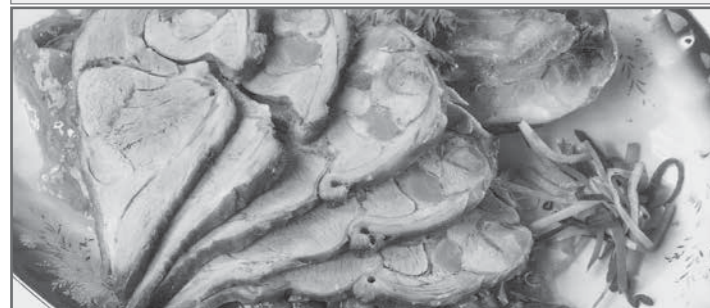
Kolač sa kisjelim jabukama bez jaja

Sastojci:

- kisjele jabuke.....4 komada
- šećer.....šolja i po
- ulje.....1 šolja
- brašno.....2 šolje
- soda bikarbona.....1 kesica
- malo cimeta
- orasi.....100 g
- pekmez.....4 kašike

Priprema:

Kisjele jabuke izrendati, dodati šolju i po šećera i sodu bikarbonu. Ostaviti da odstoji 30 minuta, dodati brašno i cimet. Izmiješati, staviti u podmazan pleh i peći 40 minuta na 150 stepeni. Kada je kolač pečen, premazati ga pekmezom i posuti sjeckanim orasima, potom još pet minuta zapeći u rerni.

SASTANAK DVIJE KOORDINACIJE U SPLITU

HOMMAGE A STRAVINSKI

KOMUN@ I STARINE CRNE GORE

VEČE SA PAVLOM GORANOVIĆEM

LUČINDANSKI SUSRETI 2017. ZAGREB

